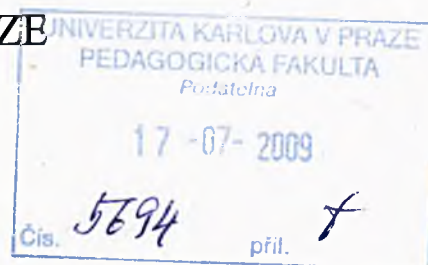

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta
katedra primární pedagogiky
ČESKÉ LITERATURY

176827

DŮLEŽITOST A ROLE PŘEDČÍTÁNÍ DĚTEM V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

IMPORTANCE AND ROLE OF BOOK READING TO CHILDREN OF PRE-SCHOOL AGE

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Ondřej Hník

Autor bakalářské práce: Monika Koubková *SIS: RÖSSLEROVÁ*

iní obor: učitelství pro mateřské školy

a studia: prezenční

ářská práce dokončena: červen 2009

Bp5162

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 30.6.2009

Podpis: Koubková

ANOTACE

Součástí práce byla malá sondáž kvalitativního charakteru a jejím cílem bylo zjistit jak děti porozumí pohádkovému textu určitého typu s hlavními aspekty pohádky. Co si budou po opakovaném předčítání pohádky pamatovat, jak jsou schopny pracovat s pohádkou i v jiných oblastech, ve kterých byly zadány úkoly k pohádce. Ke zjištění těchto informací jsem využila metody pozorování a rozhovoru. Ke zjištění jak často a moc dětem dnes rodiče předčítají jsem využila metodu dotazníkového šetření. Všechny informace jsem získala během týdenního projektu s dětmi v předškolním věku.

ANNOTATION

Part of the research was analysis of qualitative character. The aim was to find out how children understand certain types of fairy tales featuring certain types of characters. Also, how well they will remember the fairy tale after repetitive reading and how they will be able to work with it in other areas where tasks are given involving parts from the fairy tale. The methods used for the research were observation and conversation with a child. Also, a qualitative method using a questionnaire to find out how often and for how long parents read to their children. All this information was obtained within a one week project involving children of pre-school age.

Klíčová slova

vývojová stádia dítěte, řeč, slovní zásoba, čtení, předčítání, představy, pohádka, podpora čtenářství, výchova ke čtenářství

Keywords

development stages of child, speech, lexicon, reading, book reading, imaginings, fairy tale, support of book reading, education to reading

OBSAH

ÚVOD	1
------------	---

I. TEORETICKÁ ČÁST	2
--------------------------	---

1. Řeč a vývojová stadia	2
1.1 Vývojová stadia dítěte	2
1.1.1 Piagetova stadia kognitivního vývoje	3
1.1.2 Stadia vývoje osobnosti podle E. Eriksona	4
2. Dítě a řeč	5
2.1. Řeč a její vývoj	6
3. Slovo	7
3.1 Slovní zásoba	8
3.1.1 Rozvoj slovní zásoby	8
3.1.2 Slovní zásoba v předškolním věku	8
4. Čtení a předčítání	10
4.1 Vhodnost knih pro děti předškolního věku	11
4.2 Představy	12
4.3 Představivost a její typy	13
5. Předčítání pohádek	14
5.1 Pohádka	14
5.1.1 Postavy v pohádkách	15
5.1.2 Druhy pohádek	16
5.1.3 Lidová pohádka	17
6. Podpora čtenářství	18
6.1 Projekt Noc s Andersenem	18
6.2 Organizace podporující čtenářství	19
6.3 Projekt Celé Česko čte dětem	20
7. Shrnutí teoretické části	20

II. TEORETICKÁ ČÁST	22
---------------------------	----

8. Cíle a úkoly	22
8.1 Metody výzkumu a kritéria hodnocení	22
8.1.1 Hypotézy	23
8.1.2 Charakteristika celé sondáže	23
8.2 Předčítání pohádky o Otesánkovi	24

8.2.1 Skupinový rozhovor	26
8.3 Dotazníkové šetření	29
8.4 Výtvarná osnova příběhu	34
8.4.1 Obrázky dětí s převyprávěním vlastní nakreslené osnovy pohádky	35
8.5 Hraní divadla na motivy pohádky o Otesánkovi	40
9. Potvrzení hypotéz	42
10. Diskuse	43
11. Závěr	45

Seznam použité literatury

Přílohy

Úvod

Téma důležitost předčítání dětem v předškolním věku jsem si vybrala jak z hlediska přínosu nových poznatků a znalostí pro mou budoucí pedagogickou praxi, tak i proto, že mě toto téma zajímá osobně a jistě mě obohatí i v mém osobním životě a to zejména pro budoucí roli rodiče. Mimo jiné je toto téma v dnešním uspěchaném a přetechnizovaném světě velmi aktuální a je dobré o této problematice mluvit a upozornit na ni, jelikož předčítání je opravdu důležitou a nezbytnou součástí každého dětského života.

Žijeme v době, která nás zahlcuje technikou a kdy sami nemáme na běžné věci čas. Avšak na své děti, které chceme co nejlépe vychovat a co nejdéle je uchránit před dnešním komerčním, nebezpečným a pro děti nepochopitelným světem, je důležité, abychom si na ně dostatek času našli. Pro jejich dobrý vývoj, pocit bezpečí, stálosti a lásky je nezbytné, abychom se jim věnovali a dali jim to nejlepší, co je jen možné. A proto bychom měli vědět a znát důležitost předčítání dětem, nezbytnost znalostí pohádek. Pohádky mají pro děti velký význam a ještě větší pokud jim je předčítáme. Dítěti tím rozvíjíme představy, fantazii, paměť, řeč a slovní zásobu. Je to jedinečný způsob jak dítě zábavně rozvíjet po téměř všech jeho stránkách a tím podporovat jeho zdravý vývoj. Tento způsob je nenahraditelný, i když dnes málo praktikovaný, jelikož člověk zpohodlněl a dítěti raději pustí televizi, která mu nedokáže „dát“ ani zdaleka tolik jako předčítaná kniha. Je i vědecky dokázáno, že pro lepší rozvoj fantazie a dalších oblastí je prospěšné, když může pohádku poslouchat, protože pokud je pohádka hraná a postavy vizuálně ztvárněny, pak přestává dítě dostatečně stimulovat, jelikož si pak vytváří své představy podle toho, co vidí, podle toho jaký obraz je mu předložen a tím je jeho představivost velmi potlačena a ovlivněna a prakticky nemá možnost ji rozvíjet a my bychom jim měli dát tu možnost a prostor pro její rozvoj. Dopřát dítěti to, co je v dětství pro něj nejdůležitější, dát jim možnost, aby pochopily svět, který je jim bližší pokud znají pohádku, jelikož ta je pro jejich myšlení adekvátní a pomocí ní se zpočátku orientují v našem složitém „dospělém“ světě. Nechme děti prožívat si své pohádky, nechme jim volnost a podporujme jejich představivost a touhu objevovat a poznávat nové.

Mou prací bych chtěla všem přiblížit toto téma, kde se zaměřuji také na řeč a její vývoj, na který má předčítání samozřejmě velký a pozitivní vliv. Poukazuji také na další oblasti, které s tímto tématem souvisí, jako je představivost, čtení. Přibližuji a rozebírám pohádku, postavy v ní a její druhy. A v neposlední řadě upozorňuji na různé projekty, které jsou vytvořeny pro osvětu v oblasti předčítání a čtenářství a pro jejich podporu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Řeč a vývojová stádia

Řeč je základní lidská potřeba a nejdokonalejší lidská schopnost. Dítě řeč vnímá a „učí“ se jí v podstatě od narození a pokud je např. dítě týráno, je v ústranní a nikdo na něj nemluví, zhruba do deseti let bude v lepším případě řečově velmi zaostalé a může být i nadosmrti němé. Nejdůležitější období pro její učení je v prvních letech života a pro její rozvoj je nemálo podstatné právě předčítání, povídání a hra s dítětem. Ve věku dvanácti měsíců používá polovina dětí smysluplná slova a ve dvaceti měsících už téměř každé dítě. Kolem druhého roku se rychle rozvíjí chápání významu slov, ale mluvení může ještě zaostávat, ale do věku tří let už téměř každé dítě začne mluvit v jednoduchých smysluplných větách s podmětem, slovesem a předmětem. Většinou jsou v těchto dovednostech lepší a rychlejší děvčata než chlapci. Kolem pěti let se děti zdokonalí ve výslovnosti, plynulosti a jejich slovní zásoba už je velmi bohatá. Samozřejmě záleží na tom, v jak podnětném prostředí žijí, ale především záleží na správném vývoji dítěte a to v mnoha směrech. Proto bychom měli znát všechna vývojová období a hlavně ta, která s vývojem řeči souvisí nejvíce. Je důležité vědět, kdy je dítě vhodné co nejvíce stimulovat a kdy je na co nejlépe připravené, např. na to, kdy je schopné orientovat se v prostoru a čase, kdy je připravené začít se učit jazyk, na vhodné období velkého rozvoje slovní zásoby, atd. V těchto obdobích je nezbytností nic nezanedbat a proto zde uvádím vývojová stádia dítěte, tak jak je rozdělili jedni z nejznámějších psychologů, J. Piaget a E. Erikson. Pro úplnost znalostí stádií vývoje dítěte uvádím celkové rozdělení od narození až po dobu stáří.

1.1 Vývojová stádia dítěte

Vývoj dítěte ovlivňuje dědičnost a výchova, ale také prostředí a to tak, že vývoj mohou urychlit nebo zpomalit, ale všechny děti prochází všemi stádii ve stejném pořadí. Dítě nemůže dosáhnout pozdějšího stádia bez toho, aniž by prošel tím dřívějším. S existencí vývojových stádií je také spojena představa, že každý jedinec musí projít tzv. kritickými obdobími, což jsou stádia, ve kterých se musí udát určité události, aby mohl vývoj probíhat normálním způsobem (kritická období se objevují a jsou zásadními již v prenatálním vývoji), avšak jejich existence v psychickém vývoji nebyla dosud dostatečně prokázána. Můžeme ale hovořit o citlivých obdobích, která jsou důležitá pro optimální vývoj jedince. Např. první rok života je zásadní pro vznik citových vazeb k rodičům, a pokud k nim nedojde, nemusí se již nikdy vyvinout v dostatečné míře. Dále pak předškolní období je významné pro

osvojení intelektu a jazyka, a pokud si dítě do šesti až sedmi let dostatečně jazyk neosvojí, může se stát, že se již nikdy nenaučí mluvit. Existuje řada vývojových teorií, ze kterých se nejčastěji uvádějí ty podle Jeana Piageta a Erika Eriksona.

1.1.1 Piagetova stádia kognitivního vývoje

Jean Piaget vychází z jiných předpokladů než E. Erikson. Zabýval se důkladnou analýzou vývoje poznávání u dítěte (začal u svých třech vlastních dětí).

1. **SENZOMOTORICKÉ STADIUM** (narození- dva roky)- Zprvu dítě začne odlišovat sebe od ostatních objektů a postupně si sebe uvědomuje jako aktivního činitele a začíná jednat záměrně tak, aby něčeho dosáhlo. Uvědomuje si prostředí svého okolí a přítomnost věcí, i když je nevidí. Orientuje se už v čase a prostoru.
2. **PŘEDOPERAČNÍ STADIUM** (dva roky až sedm let)- Dítě se učí užívat jazyk. Používá slova, gesta a rozvíjí se jeho představivost. Myšlení je ale ještě stále egocentrické. Je už schopno třídění, zatím však jen podle jednoho rysu, např. podle barvy a na velikosti a tvaru mu už nezáleží.
3. **STADIUM KONKRÉTNÍCH OPERACÍ** (sedm až dvanáct let)- Dítě už dokáže logicky přemýšlet o různých operacích, číslech, čase, objektech, událostech a skutečnostech. Je schopno chápat stálost počtu (v šesti letech), množství (v sedmi letech) a hmotnosti (v devíti letech). Jeho schopnost třídění už se zdokonalila natolik, že třídí již podle různých vlastností a faktorů.
4. **STADIUM FORMÁLNÍCH OPERACÍ** (dvanáct let a více)- Dítě je schopno logicky myslet o abstraktních pojmech. Zabývá se abstrakcí, budoucností, domýšlí důsledky a testuje hypotézy. (Atkinson 2002)

1.1.2 Stádia vývoje osobnosti podle E. Eriksona

V knize od pana Josefa Langmeiera je Eriksonova teorie rozdělena do osmi životních období. Erikson tvrdí, že vývoj postupuje v daných zákonitých stádiích, která po sobě následují a v každém je potřeba vyřešit určitý problém či konflikt, který dítě posune dál do dalšího stadia. Pokud ale problém nevyřeší, může dojít k retardaci nebo stagnaci v dalším vývoji.

1. **STADIUM PRVNÍ-** Pocit základní důvěry- V prvním roce života musí dítě pocít důvěry v život a svět bezpodmínečně získat a tím se zbavit pocitu nejistoty. Tento pocit získá jen, pokud má kvalitní péči a vztah matky (vychovatele) a stálé a bezpečné prostředí, kterému dodává jistotu, že je vše dobré.
2. **STADIUM DRUHÉ-** Pocit autonomie- V batolecím věku dítě musí zvládnout rozpor rodícího se pocitu autonomie a studu. Dítě se učí vědomě ovládat své tělo, může samo udělat nebo neudělat to, co se od něho žádá.
3. **STADIUM TŘETÍ-** Iniciativa- Předškolní období dítěte je etapou, kdy musí vyřešit konflikt mezi svou vlastní iniciativou a pocitem viny. Pocit viny za nějakou činnost, která je v rozporu s určitými normami. Dítě je tedy už schopné cítit vinu a ovlivňuje ho jeho svědomí.
4. **STADIUM ČTVRTÉ-** Pocit vlastní snaživosti- Školní období znamená pro dítě novou etapu a tj. uvedení do světa práce, kde dítě potřebuje získat pocit zdaru (význam vlastní snaživosti) a tím potlačit pocit méněcennosti, že nic nedokáže, že na to nestačí. Dítě si osvojuje základy technologie-učí se užívat nástroje a dělat věci po boku ostatních nebo spolu s nimi.
5. **STADIUM PÁTÉ-** Identita- V době dospívání hledá člověk vlastní identitu (ptá se sebe kdo je, proč tu je, čeho chce dosáhnout, atd.) a musí překonat pocity nejistoty o svém životě a roli ve společnosti.
6. **STADIUM ŠESTÉ-** Intimita- Období mladé dospělosti má člověku přinést převahu pocitů intimity, což znamená navázat kvalitní citový a intimní vztah s druhým člověkem, s nímž sdílí svůj život, nad pocity osamělosti a izolace.
7. **STADIUM SEDMÉ-** „Generativita“- Ve zralé dospělosti člověk řeší konflikt „generativity“, který se týká péče o druhé, popř. se může snažit vytvořit něco užitečného a „bojuje“ tak proti pocitům stagnace a bezvýznamnosti svého vlastního života.

8. STADIUM OSMÉ- Pocit integrity- Etapa zralosti neboli stárnutí je dobou, kdy člověk dosahuje vrcholu, dovrší své moudrosti a měl by získat pocit, že co v životě prožil a čeho dosáhl bylo tím, co opravdu chtěl (pocit integrity). Člověk by se měl ubránit pocitu zoufalství a bránit se úbytku sil a strachu ze smrti. (Fontana 1997)

2. Dítě a řeč

Řeč je jedna z nejzásadnějších schopností, kterou se lidé liší od ostatních živočichů, je to typicky lidský znak a je úzce spojen s myšlením. Společenský život je bez řeči nemožný. Dítě se jí musí naučit a to od svého okolí a na něm záleží jak rychle a jak dobře si ji osvojí. Nejdůležitějším vzorem je pro dítě jeho rodič, popř. vychovatel, ke kterému má nejbližší vztah. Je dokonce dokázáno, že dítě vnímá řeč již v posledních měsících matčina těhotenství.

Podle pana Prof. Zdeňka Matějčka existuje několik zásad, které nám můžou pomoci urychlit řečový vývoj dítěte.

1. Důležité je vědět, že se dítě řeči neučí, ale řeč se u dítěte vyvíjí a rozvíjí a k tomu bychom my měli vytvářet co nejlepší podmínky.
2. Nenutíme dítě do mluvení a zvláště ho nenutíme, aby po nás opakovalo. My bychom naopak měli vytvářet uvolněnou atmosféru a navozovat situace, kdy se dítě chce samo projevit a to beze všech zábran a nejlépe spontánně.
3. Nečekáme, že se bude dítě ptát samo, ale raději se ptáme pokud možno sami, ale tak, aby nám bylo dítě schopné odpovědět na své úrovni. Pro komunikaci jsou otázky vhodným nástrojem. Dítě ale nesmíme přetěžovat nebo ho do něčeho nutit.
4. Využít nejrůznějších „lákad“ a povzbuzovacích pomůcek, tzn. knížek, obrázků, loutek, maňásků, figurek zvířátek, zkrátka všeho, co dítě zaujme a o čem s ním můžeme mluvit a vyprávět si.
5. Mluvíme „za dítě“ a to hlavně v těch případech, pokud se samo dorozumívá především gestikulací nebo mimikou nebo když si vytvoří několik málo univerzálních slov, které používá pro všechno možné. Jednoduše tedy vyjadřujeme to, co by dítě asi chtělo a mělo říci.

6. Řeč dítěte zachytíme a rozvedeme. Je nejúčinnější a podněcující postoj, kterým dítě můžeme „rozmluvit“. Nejvíce tento způsob využíváme v době batolivého věku, kdy dítě použije nějaké slovo, my ho po něm zopakujeme a doplníme ho např. ještě dvěma dalšími. Dítě řekne například haf a my řekneme: „Ano, haf, pejsek dělá haf“. Tento princip lze pak použít při opožděném vývoji řeči u dětí v předškolním věku a to například v případě vývojové dysfázie.
7. Společnost druhých dětí bývá povzbudivým činitelem, ale nemusí to být vždy pravidlem. Tuto funkci má hlavně mateřská škola, ale ne pro všechny děti je přítomnost větší skupiny vhodná, platí to především u dětí úzkostných. Proto bychom se měli držet toho, že děti do ničeho rozhodně nenutíme a nic jim nevnucujeme. (Matějček 1996)

2.1 Řeč a její vývoj

Již první křik dítěte je přípravou na používání hlasu a je důležitý jako dechové cvičení. Jde o nahodilé zvuky bez zapojení mluvidel. Ale koncem druhého měsíce přechází křik novorozence do broukání a zde již můžeme najít první cvičení pro používání řeči a to už lze pokládat za nejnižší stupeň řeči, který je však pudový. Ozývají se pak už zvuky podobné některým hláskám jako je b, p nebo slabikám ga, gr. Později začíná dítě dokonce měnit i výšku hlasu. Asi kolem sedmého-osmého měsíce života dítě napodobuje zvuky ze svého okolí a to především rytmus a melodii řeči, jde o žvatlání. Prostřednictvím žvatlání navazuje kontakt s okolím a začíná řeči rozumět, nejdříve jsou to jen slova, které se týkají každodenního života, jako jsou slůvka jíst, pít, spát. Ale čím více bude dítě dostávat mluvní podněty, tím více bude žvatlat a tím je větší pravděpodobnost, že začne rychleji mluvit. Velmi vhodným zvukovým projevem je pro dítě je v této době zpěv, ale nemysleme si, že když dítěti budeme pouštět písničky z rádia, nahradíme mu tak náš hlas a naši přítomnost, která je tak důležitá k vytváření citových vazeb mezi rodičem a dítětem. Nejlepší tedy je, aby dětem zpívali hlavně jeho rodiče.

Ke konci prvního roku začíná dítě chápat jednoduché věty a slovní spojení jako např.: „Ukaž, jak jsi veliký?“. A právě v tomto období můžeme zachytit první slova dítěte (ale pozor, pokud dítě přestává žvatlat a přestává reagovat na slovní spojení, je vhodné podstoupit lékařské vyšetření, může jít o poruchu sluchu). Někdy jsou první slova zřetelná, někdy jim rozumí jen jeho nejbližší, jedná se např. o slova jako bum, ham, haf,... A právě v této době začíná mít dítě samo od sebe velký zájem o své okolí, o pojmenovávání předmětů v jeho blízkosti a rodič by ho v tom měl podporovat a co nejvíce si s ním povídat a vše mu popisovat. Již v této době má dítě základy svého mateřského jazyka, melodie, mimiky, gestikulace a celkového používání hlasu. A nyní můžeme začít dítěti pravidelně číst

a vyprávět, protože tato doba je tou, kdy je už schopno vnímat řeč, její rytmus, melodii, výšku a sílu, která je u předčítání nebo vyprávění hojně používána.

Sledování pohádek v televizi nemůže nikdy nahradit předčítání a to jak z hlediska rozvoje fantazie a představ, tak i pro to, že tyto společně strávené chvíle s rodičem jsou nezastupitelné a nenahraditelné. Při sledování televize se dítěti nerozvíjí právě fantazie a představivost a opět se tu nevytváří žádné pouto mezi rodičem a dítětem. Vhodné je s dětmi knížky (např. leporela) také prohlížet, ukazovat jim a ptát se jich co je co a tím často dítě stimulujeme k tomu, že se začne ptát samo a tak podporujeme jejich přirozenou zvědavost a touhu poznávat a objevovat.

Dítě v tomto věku většinou vyjadřuje větu teprve jedním slovem a záleží na rodiči, jestli bude dítě doplňovat a odpovídat mu celou větou a tím ho podporovat v mluvení a dávat mu vzor a správné základy. Každé dítě je však jedinečné a tak i když s ním mluvíme hodně, často, na vše mu odpovídáme a často mu předčítáme, přesto je možné, že začne mluvit až později. Neměli bychom se tedy snažit dítě do ničeho nutit, pokud mu dáváme dostatek podnětů, dobrých vzorů, stimulujeme ho k mluvnímu styku a chuti mluvit, není třeba nic urychlovat. Vývoj řeči může být tedy i pomalejší a ne vždy to musí značit nějaké zdravotní problémy, špatný mentální vývoj, apod.

Velmi dobrou slovní průpravou jsou pro děti právě říkanky, básničky, popěvky, které jim můžeme předčítat a tím si je zapamatují a budou je opakovat. Už J. A. Komenský napsal: „Dítě, jak slovům rozuměti začíná, hned se v harmonii a rytmech kochati začíná.“ (Ohnesorg 1976, str. 30). Děti milují melodii a rytmus a my bychom je v tom měli podporovat a právě proto je dobré předčítání vhodných a snadno zapamatovatelných a rýmovaných říkanek např. od Františka Hrubína, Ondřeje Sekory, aj. Je důležité knihy s různými říkankami, které dětem čteme, dobře vybírat, jelikož ne všechny jsou pro ně vhodné a to zejména proto, že nejsou koncipované pro tak malé děti a to z hlediska vhodnosti výběru hlásek a souhlásek, kterých tam může být zbytečně mnoho.

3. Slovo

Nejzákladnější jazykovou jednotkou řeči je slovo. Je to také jednotka slovní zásoby, která dítěti pomáhá a umožňuje mu vyjadřovat své pocity, představy, názory, prožitky, atd. Slova a jejich používání se dítě učí a to především od těch, se kterými tráví nejvíce času, což znamená od rodičů. Je to pro dítě velmi důležité a ovlivňuje ho to. Čím víc před dětmi mluvíme, vysvětlujeme jim, popisujeme prostředí nebo různé situace a v neposlední řadě čím víc dětem čteme a vyprávíme, tím pro ně lépe. Děti si lépe osvojí slova a svůj mateřský jazyk a to i přesto, že třeba nezačnou mluvit brzo, ba někdy i s mírným zpožděním, oproti tomu, co se uvádí v literatuře. Ale nezapomeňme, že každé dítě je individualitou a dříve nebo později mluvit začne a proto nevěšme hlavu a s dítětem co nejvíce komunikujme. Důležité je taky to, abychom dítěti poskytovali dostatečný prostor a čas pro své

vyjádření toho, co se mu líbí, co chce a jak to chce, atd. Je důležité, abychom s dětmi komunikovali, četli jim, vyprávěli aj. a nemysleli si, že tuto činnost za nás může nahradit televize. Při této činnosti s dítětem se s ním také lépe poznáváme a rozvíjíme v něm sociální citění, což televize dítěti nenahradí. (Špaňhelová 2006)

3.1 Slovní zásoba

Od chvíle, kdy dítě začne mluvit (tedy zhruba od prvního roku), rozvíjí se mu slovní zásoba a pokud má dostatečně stimulující prostředí, ve kterém se mu rodiče věnují, je to pro něj velkou výhodou pro vývoj jeho řeči, pro výslovnost a zkvalitnění vztahu a pouta s rodičem. Dítě potřebuje pro komunikaci a porozumění světu kvalitní slovní zásobu. Její rozvíjení, prohlubování a zdokonalování užívání slov ve vhodných kontextech a situacích je nezbytné od útlého dětství do konce života. Kvalitní slovní zásoba a její správné používání spolu s porozuměním jí je známka dobrého a správného vývoje, vzdělanosti a inteligence. Dětem bychom se měli snažit plně věnovat, vyprávět jim, předčítat a odpovídat na jejich otázky, které nám dávají. Lépe se ale může rozvíjet v kolektivu, jelikož děti si své znalosti a zkušenosti k tomu všemu ještě předávají a tak se dále učí novému a také získávají informace o širším okolí než je jen rodinné prostředí. Slovní zásoba se nejen rozšiřuje a prohlubuje, ale mění se také kvalitativně a tzn., že se upřesňuje význam slov a výrazů, které již znají a tím je lépe chápou a dokážou je i lépe a častěji užívat v kontextu a situacích.

3.1.1 Rozvoj slovní zásoby

Ve věku osmnácti měsíců má dítě slovní zásobu asi kolem padesáti slov, jedná se zejména o podstatná jména a citoslovce. Do konce druhého roku se slovní zásoba dítěte rozšíří asi na čtyři sta slov a výrazů a v této době začíná vytvářet již první věty. Ve věku tří let slovník dítěte obsahuje především výrazy, které označují předměty a jevy, které děti vidí a které pozorují. Průměrně dokáže dítě v tomto věku používat v rozhovorech osm set až tisíc slov. Nejvíce užívají podstatná jména a slovesa a málo už přídavná jména a příslovce. Omezeně a obecně používají číslovky (nejčastěji používají např. málo, moc). Při rozvoji dětského slovníku (u dětí tří-čtyřletých) se snažíme, aby byl výraz dítěti blízký a aby byl naplněn obsahem přiměřeným pro dítě. Dítě má samo od sebe potřebu pojmenovávat okolní svět (osoby, zvířata, věci, činnosti, aj.) a dozvídat se nové. Nová slova se dítěti dostávají spolu s poznáváním pojmů a všeho nového, co ho obklopuje a co poznává, což může rodič velmi ovlivnit. Vždy by měli dbát na spisovnost slov a pokud možno na jejich bezchybné znění.

Důležité je také naučení nových slov upevňovat. Záměrně navozovat situace a činnosti, kdy se slova s dětmi opakují. Je důležité dávat dětem stále správný spisovný a jazykový vzor, který jim může rodič předkládat mimojité právě i z knih.

U dětí čtyř-pětiletých není pro jazykové vyjádření a tím pro rozvoj slovní zásoby už nezbytně nutná přítomnost předmětu nebo jevu, o kterém mluví. Vedeme děti k tomu, aby předmět, jev nebo událost dokázaly pojmenovat a popsat a to už i na základě paměti. Snažíme se o to, aby děti dokázaly souvisle mluvit a také o to, abychom dětem rozšířili slovní zásobu o synonyma a to většinou na základě jejich znalostí např. z předčítaných knih, které jim uvedeme v souvislosti. Dále záměrně rozšiřujeme zásobu přídavných jmen, příslovcí a sloves. Prohlubujeme vyjadřování souvislostí v čase a prostoru.

Rozvíjení řeči a slovní zásoby u dětí před vstupem do školy se dostává do nové fáze. V tomto věku děti většinou již správně vyslovují a mají již schopnost přesného a emocionálně vhodného vyjádření.

3.1.2 Slovní zásoba v předškolním věku

V předškolním věku se slovní zásoba dítěte rozšiřuje souběžně s rozvojem poznání. Slovní zásoba je dvojího typu- pasivní slovní zásoba a aktivní. Pasivní- tzn. výrazy, kterým dítě v různých souvislostech rozumí, přesto, že je nepoužívá a aktivní je ta, kterou dítě v mluvě užívá. Rozvoj aktivní slovní zásoby (oproti pasivní) můžeme ale lépe sledovat a to tak, že sledujeme, jak dítě chápe vztah slova a pojmu, který se zkušenostmi prohlubuje a tak postupně s věkem a tím jeho vývojem může dítě dojít k abstrakci.

Pro slovní zásobu mladších dětí jsou typické zdobněliny a to přesto, že jsou pro výslovnost mnohem těžší. Děti je odposlouchají od rodičů a svého okolí, tato slova odrážejí citový vztah a tak je děti nápodobou snadno přijímají a replikují. Typické je také to, že děti vytvářejí tzv. dětské neologismy (nově tvořená slova)- děti chápou některá slova jako zdobnělá a tak k němu vytvoří „nezdobnělá“- např. ke slovu *poklička*, podle vzoru dvojice *voda- vodička*, vytvoří dítě „nezdobnělé“ *pokla*; slovo *želva* je ženského rodu a tak vytvoří slovo mužského rodu, tzn. *želv*.

Rozsah dětské slovní zásoby poznáme podle toho, jak moc a detailně dokáže popsat různé jevy, předměty a situace. Nejlepší je v tomto případě využít reálných a prožitých situací (např. popis člověka, toho, co má na sobě, hračky, obrázku, hry nebo činnosti, kterou dělají doma, atd.). A právě toto se dítě učí při tom, když s dítětem hodně mluvíme, předčítáme mu a o tom, co čteme, si pak povídáme. U nejmladších dětí je k rozpoznání rozsahu jejich slovní zásoby vhodné využít nějakého konkrétního jevu (z počátku toho, co vidí), ale postupně také u popisu využíváme jejich paměti a

představ (např. popis vlastností jejich psa, vysvětlit co a proč by si přálo k narozeninám, aj.). U nejmladších dětí dáváme pozor především na znalost podstatných jmen a sloves.

Starší děti by měly znát už synonyma, znalost slov pro pojmy nadřazené a podřazené a schopnost užívat běžné abstraktní výrazy (radost, smutek, atd.). S postupem věku se tedy rozšiřuje znalost přídavných jmen a příslovcí, roste dále podíl předložek a spojek, přibývají výrazy pro abstraktní a obecné pojmy a rozvíjí se synonymika a frazeologická spojení (příslloví).

Důležité je také, vedle pozorování rozsahu, soustředit se také na způsob pojmenovávání, které děti používají. Sledovat, zda děti používají více zdvojnásobení než neutrálních podob slov nebo srozumitelnost ve výslovnosti slov jako je např. vrabec (ne *brabec*), lžička (ne *žička*), atd. Problém je s dětmi, které mluví velmi málo. U těch alespoň můžeme zjistit zda významu slov rozumí a to pomocí obrázků nebo jim obrázek popisujeme a děti ukazují (jinak se tato metoda používá u velmi malých dětí). (Krčmová, Richterová 1987, viz 3.1, 3.1.1, 3.1.2)

Řeč se tedy vyvíjí od narození a k jejímu rozvoji, stejně jako k rozvoji již zmíněné slovní zásoby napomáhá předčítání dětem, které má v těchto oblastech, jak jsem již uvedla, velký význam a je nezastupitelnou součástí dětského života.

4. Čtení a předčítání

Základem čtení je řeč a naslouchání jí. Pro dobrý základ správného čtení je nutné, aby dítě zvládlo dobře mluvenou řeč. Obsahem čtení není luštění slov, ale hledání jejich významu. Děti se učí také podle vzhledu slova, podle jeho zvukové podoby a podle souvislostí, které se snaží pochopit. Často se stává, že se učí číst děti čtyřleté a pětileté, ale pro ty je to mnohem obtížnější než pro děti školní. Mladší děti se zabývají luštěním písmen, takže čtou spíše mechanicky a souvislosti a porozumění textu jim uniká. Dítě musí pochopit, že slova, sousloví a celá věta musí dávat smysl a postupně sdělují obsah příběhu. Dobré je, když rodiče a vychovatelé předčítají nahlas před dítětem a když dítě může přitom zároveň sledovat psaný text a ilustrace. Pak dokáže většinou rychleji pochopit a porozumět čtenému. V těchto obdobích je důležité dětem předčítat jejich oblíbené knihy nebo ty, které si samy vyberou, protože jsou pro ně přitažlivé a zajímavé a tak je vnímají, baví a plně si příběh představují. A neméně důležité je, aby ten, kdo dítěti předčítá, to dělal se zájmem a prožitkem, jelikož kdyby byl příběh čten nudně, bez změny hlasu a bez prožitku, dítě nezaujmeme a tím předčítání ztrácí svůj největší a nejdůležitější smysl. Nezbytné je, aby mělo dítě z předčítání a pozdějšího čtení radost, aby dokázalo prožívat příběh, představovat si.

Vztah dítěte ke čtení a ke knihám vzniká již od mala, kdy ještě samy neumí číst. My jako rodiče nebo vychovatele bychom měli jít dětem příkladem, vhodně je motivovat, vést je k dobrému vztahu ke knihám a připravit jim vhodné a příjemné prostředí v době, kdy jim předčítáme. Nejen, že předčítáním dětem rozvíjíme slovní zásobu, učíme je naslouchat, rozvíjíme jejich představivost a fantazii, učíme je zpracovávat informace, ale učíme je také vhodně s knihou zacházet, vážit si svých věcí, umět se samo rozhodovat a nechávat jim volnost výběru.

Dalším vhodná cesta k tomu, aby si dítě oblíbilo knihy je vzít ho do knihovny, kde si může samo prohlédnout knihy, které ho zaujmout, prolistovat si je a vybrat si tu, která ho zaujme. Díky půjčeným knihám je snadnější dítě naučit správnému zacházení s nimi a tomu, aby si jich vážili. V knihovnách také pořádají pro děti různé akce, které jsou pro děti velkou atrakcí a prostřednictvím nich se děti mohou seznámit s novými knihami, postavami a jiné. (Bettelheim 2000)

Při osvojování řeči dítěte jsou velmi důležitá říkadla, říkanky a různé rýmováčky jako např. „Vařila myšička kašičku“, „Paci, paci, pacičky“, „Kovej, kovej kovářičku“, aj. Pro každé dítě je důležité opakování, jistota toho, že ví, co přijde dál. A proto bychom na tyto říkadla neměli zapomínat, vždyť i my si jich pamatujeme spousty dodnes.

4.1 Vhodnost knih pro děti předškolního věku

1. PRO BATOLATA AŽ DO DVOU LET: Pro nejmenší děti vybíráme především obrázkové knihy, které si může dítě samo prohlédnout a nejlépe prozkoumat všemi smysly, jako si ji osahat a popřípadě si do ní kousnout, což dělají batolata velmi ráda. Dětem obrázky pak popisujeme a ukazujeme na ně. Pak se ho můžeme ptát na to co je co a dítě nám ukazuje samo. Nejlépe děti zaujmeme tím, když budeme mluvit pomalu, zřetelně, budeme měnit hlas a pokusíme se čtení nebo vyprávění udělat co nejzajímavějším, abychom upoutali jeho pozornost. Je dobré, když dítě pochválíme a když ho povzbuzujeme a projevujeme radost, když se zapojuje do naší „hry“.
2. PRO DĚTI OD DVOU DO SEDMI LET: Právě ve věku od dvou do sedmi let se dítě velmi rychle vyvíjí a je tu tedy už široká škála ve výběru vhodných knih pro prohlížení a předčítání. Pro mladší děti je vhodné zpočátku spíše dětem příběhy vymýšlet a vyprávět, jelikož jsou pro ně bližší, pochopitelnější a děti si je mohou spojovat se svými zkušenostmi, jelikož ten, kdo jim pohádku či příběh vypráví, bývá většinou rodič nebo vychovatel a ten dítě dobře zná, což znamená, že příběh bývá dítěti blízký. Tím je pro dítě příběh zajímavější a zábavnější než např. některé z knih, ke kterým lze pak postupně dojít. Pro starší děti můžeme vybírat už

knížky s delším příběhem, kde může být i méně obrázků a přesto je kniha baví, protože mají už větší představivost a fantazii. Můžeme si s nimi příběh převyprávět a tak zjistit, co si z knihy opravdu pamatuje, co ho zaujalo a zda obsahu opravdu rozumělo. Ptáme se jich: „Kdo se jak jmenoval?“, „Kde se příběh odehrával?“, „Jak pohádka skončila?“, atd. Nejlepší je se děti co nejvíce ptát a nechat je se ptát. Při čtení také používáme větší melodičnost, měníme hlas a užíváme více gest a grimas, čímž předčítání příběhu dítě můžeme zaujmout mnohdy i více než vyprávěním, při kterém se více soustředíme na vymýšlení příběhu než na to, jak ho vyprávění. Nechme děti podílet se také na čtení, můžeme jim nechat držet knížku, obracet stránky a tím jim tak dát pocit důležitosti, že se také účastní. A nechme také děti vybírat si knížky, důležité je to, abychom jim četli to, co se líbí jim a nejen to, co preferujeme my. Zpočátku děti vyžadují čtení dokola jedné a té samé pohádky, jelikož stálost a známost příběhu jim dodává jistotu. Zprvu se dětem mohou líbit ne tak „kvalitní“ pohádky, jak si můžeme myslet, ale ony k těm klasickým, které známe všichni a které máme tak rády časem taky dojdou. Toto je ale velmi individuální a proto je důležité, aby každý rodič věděl a znal, co jeho dítěti vyhovuje více a tak ho zaujmout a prohlubovat jeho zájem o příběh a popřípadě i podporovat jeho chuť k jeho budoucímu samostatnému vyprávění a čtení. V budoucnu mu to určitě pomůže také ve slohu a gramatice. (Moje psychologie, listopad 2008)

Čtení a předčítání má na dítě pozitivní vliv v mnoha oblastech, jak již pro zmíněnou řeč a její vývoj, pro slovní zásobu, tak i pro rozvoj představivosti a celkově představ, které k dětskému světu bezpochybně patří a jsou jeho nezbytnou součástí. Představy a jejich vývoj také souvisí s rozvojem paměti a také záleží na tom jak dobře a co všechno je dítě schopno vnímat zrakem.

4.2 Představy

Představy se začínají vyvíjet od začátku druhého roku dítěte a projevují se schopností poznávat jevy a předměty. Jako první se tvoří představy zrakové a až později sluchové. Vývoj představ je úzce spjat s vývojem vnímání. Představy dítěte jsou vybavovány s menší přesností, celistvostí a rozmanitostí než představy dospělých. V předškolním věku přechází dítě od bezděčných představ, které jsou vybavovány bez záměru, k vybavování představ záměrných. Neškolním věku probíhá jejich vývoj ve směru jejich zobecňování a vytváří se tak základ pro rozvoj pojmového myšlení.

S celkovým vývojem poznávacích procesů se v předškolním období dítěte rozvíjí fantazie. Dítě ji používá ve chvílích, kdy si na základě svých ještě nedokonalých znalostí nedokáže něco objektivně vysvětlit nebo vybavit.

Představa je schopnost člověka vytvářet nové obrazy a to na základě předchozích smyslových zkušeností z dřívějších vjemů. Člověk si dokáže představit jevy a předměty, se kterými se nesetkal a které nikdy nevnímal. Fantazijní představy, které vznikají na základě popisu nebo nějakého zobrazení (obraz, ilustrace, fotografie, film) se nazývají rekonstrukční fantazie. Pro tento druh fantazie je nezbytná minulé zkušenost. Na základě této rekonstrukční fantazie má dítě představy o minulosti (týká se to starších dětí), o bytostech a postavách z knih, atd., které jsou pro každého jedinečné a individuální. Tyto představy se vyvíjí především ve hře a různých tvořivých činnostech.

Dalším druhem je fantazie tvůrčí, na jejím základě si dítě vytváří představy jevů a předmětů, které nevnímal a neměly jsme je ani zobrazené nebo popsáné. Na jejím základě si dokáží představovat věci, které neexistují. Fantazie umožňuje odpoutat se od skutečnosti a reálnosti všedního světa a nechat se unést něčím nemožným neskutečným, což je pro dětský věk to nejtypičtější.

4.3 Představivost a její typy

Představivost dítěte úzce souvisí s jeho fantazií. Je předpokladem k jeho tvořivosti. Dítě si tvoří a vytváří představy o věcech, jevech, co jak funguje, atd. Je důležité, aby si rodiče s dětmi o jejich představách povídaly. Tím své dítě lépe pochopí, dostanou se do chápání dětského světa a pak je pro ně komunikace s ním jednodušší. Vhodné je také jim vysvětlovat vše tak, aby měly děti o všem i reálnou představu. Důležité je s dětmi trávit hodně času a spolu s nimi si hrát, malovat, číst, aj.

TYPY PŘEDSTAVIVOSTI

Vše, co dítě vnímá a vnímalo, si může i představit. Nejčastější představy jsou zrakové, sluchové a pohybové, které se obvykle mísí.

1. **ZRAKOVÝ TYP:** U tohoto typu převažují představy zrakové, které má dítě uloženo a dokáže si je snadno vybavit. Tyto představy jsou velkou výhodou např. ve výtvarné činnosti.
2. **SLUCHOVÝ TYP:** Tento typ se vyznačuje dobrými sluchovými představami, které snadno uchovají a také si je lehce vybaví. Týká se to především melodie, řeči, aj. Dítěti tohoto typu se tak jednoduše rozvíjí slovní zásoba a není pro něj problémem např. plynule se vyjadřovat.
3. **POHYBOVÝ TYP:** Dítě si dokáže jednoduše vytvořit představy pohybu těla a jeho částí a řečových orgánů. (Čeňková 2006)

K jakému typu představivosti se kdo řadí, závisí na vlastnostech nervové soustavy, ale také na praxi a na tom, jaké podněty a jak moc a často je dětem předkládáme. Velkou roli tu hraje také výchova a náš vzor, který dítěti dáváme. (Čeňková a kolektiv 2006, viz 4.2, 4.3)

5. Předčítání pohádek

Všechny tyto oblasti a schopnosti, o kterých jsem již psala, rozvíjí právě předčítání pohádek, které mají v dětském životě velkou roli. Vhodné je děti motivovat ke všem jeho činnostem a jako motivaci můžeme použít právě předčítání nějaké pohádky. Tím dáváme dítěti také vzor pro jeho pozdější vlastní čtení.

Důležité je, aby dítě vše co dělá bavilo a aby mělo ze všeho radost, jelikož nutit dítě do něčeho nemá žádný smysl. Pokud ho nezaujmeme, je veškerá naše snaha zbytečná. Vhodná motivace většinou dítěti zvýší aktivitu, ale může způsobit i útlum, ke kterému může dojít, pokud ho nemotivujeme něčím, na co by se těšilo a z čeho by mělo radost. Rodič by měl najít takový způsob motivace, které dítě skutečně aktivizuje a dostatečně motivuje. A právě k tomu můžeme „použít“ pohádku.

5.1 Pohádka

Pohádka je jedinečný umělecký útvar, který má pro dítě nezastupitelnou roli. Poskytuje dítěti zábavu, ponaučení, přispívá k morální výchově a podporuje jeho osobnostní růst. Pohádka má pro každé dítě jiný význam a každé dítě si z ní vezme různé poznatky a to podle jeho vlastních zkušeností. Dítě se pomocí pohádkového příběhu může dostat do jiného světa, který je mu mnohem bližší než ten reálný a ve kterém je pro něj vše pochopitelné. Díky pohádkám může dítě snít o čemkoli, co není ve skutečném světě možné. Může se stát hrdinou, ovládat kouzla, měnit špatné věci a skutečnosti v dobré a tím se tak i pomalu učit dobrému. Nechme děti snít a rozvíjet jim jejich fantazii a představivost, která je velmi důležitá. Někteří rodiče věří tomu, že dítěti se má předkládat pouze reálná představa o životě a našem světě, ale tím tak dítěti upírají nejkrásnější chvíle dětského věku. Vždyť i my dospělí rádi sníme a představujeme si. Dítě časem pochopí, co je skutečné a co ne a tak není důvod jim pohádky a jejich neskutečné příběhy předkládat. Děti se rády vžijí do svých hrdinů, do příběhů, které nejsou reálné, do možností nadpřirozených hrdinů. Pohádky mají pro ně magickou přitažlivost a i my na ně dodnes rádi vzpomínáme. Jsou většinou ty nejhezčí vzpomínky z našeho dětství. Pohádkový

příběh bývá často jednoduchý a přímý a tím dává dítěti možnost rychlého pochopení a tím se dokáže vžít do děje.

5.1.1 Postavy v pohádkách

Postavy a situace jsou stručně popsány a tím je pro podrobnosti a detaily dětem ponechán obrovský prostor. V každé pohádce je vyobrazeno jako zlo, tak dobro a většinou dobro nad zlem zvítězí. Tím je podněcována i morální a sociální stránka dítěte, které prostřednictvím příběhu může být formováno a vychovááno. Někdy bývá zlo v pohádkách dětmi přitahováno více, než dobro, jelikož je vyobrazováno a symbolizováno silnou a velkou bytostí s nadpřirozenými schopnostmi nebo něčím podobným. Ale zlo bývá vždy potrestáno a tak dítě pochopí, proč by tomu tak nemělo být a pokud by se tak stalo, hrozí mu trest, ze kterého má samozřejmě strach a tím ho příběh přesvědčí, že zlo a zločin se nevypláci a bude vždy potrestán a to na dítě působí určitě více než kdybychom mu vyprávěli nějaký příběh z našeho života, do kterého se nemůže vžít a tak ho lépe vstřebat a prožít. Je to naprosto dokonalý způsob vychovávání, o kterém nemusíme sami nic ani tušit, ale je tomu tak a funguje to. Pro toto výchovné působení je pro dítě nejvhodnější doba v tzv. pohádkovém věku, který je především v předškolním a pak v mladším školním věku a největší účinek, kdy vliv pohádky na dítě začíná blahodárně působit je věk kolem čtyř až pěti let. Důležitá je jednoduchost příběhu a postav, které jsou buď jen dobré nebo zlé, nic mezitím. Čím je postava jednodušší a přímější, tím je pro dítě snazší pochopit její podstatu a charakter, ztotožnit se s ní a také zahrnout tu špatnou. Dítě se s nimi ztotožňuje a chce jim být podobné, proto jsou dobří hrdinové většinou urození, hezcí a milí a zlí jsou oškliví a zavržovaní ostatními. Nejvíce se v pohádkách zaměřujeme na hlavní hrdiny, kterým je pochopitelně dáván největší prostor. Vedlejší hrdinové příběh doplňují, dokreslují a není na ně brán velký zřetel, jejich charakter se v průběhu příběhu nemění a je tak dán větší prostor pro hlavní, na které se pak může dítě více soustředit. Pohádkovým hrdinům často pomáhají i obyčejné věci jako jsou stromy, kameny, voda, oheň aj., ale i zvířata, která umí mluvit, což je pro děti velmi poutavé. Pohádkové postavy umožňují dítěti udělat si vlastní obrázek o celém příběhu, o dobru a zlu a na závěr dítě dostane vytoužený dobrý a šťastný konec, který mu dodá jistotu, že pokud chceme, snažíme se a jsme dobří, čeká nás zasloužená odměna.

Čtení pohádek nebo jejich vyprávění způsobuje dětem a většinou i rodičům velkou radost. Jsou to společně strávené chvíle, které jsou pro děti velmi prospěšné, užitečné a hlavně zábavné. Rozvíjí se jim slovní zásoba, fantazie a představivost. Pro správný vývoj dítěte je to velmi důležité a to obzvláště v dnešní době, kdy děti ovlivňují počítače, počítačové hry, televize a celkový dnešní přetechnizovaný a konzumní svět a styl života. Děti z pohádek získávají vzory, chtějí se zachovat jako pohádkoví hrdinové, tudíž mohou mít i výchovný podtext. Je tedy ale také důležité dětem vyprávět i pohádky

reálné, aby měly srovnání se světem fantazijním a právě tím reálným. Ovšem neznámá to, že bychom na klasické fantazijní pohádky měli zanevřít. Měli bychom dbát také na to, abychom dětem nečetli příliš hrůzostrašné pohádky, každé dítě je jinak citlivé a je na nás, abychom rozpoznali do jaké míry hrůzu a krutost v pohádkách děti „zvládnou“, není cílem, aby z nich měly noční děsy a strach. (Bettelheim 2000)

5.1.2 Druhy pohádek

Pohádka je prozaický útvar, původně se smyšleným nepravděpodobným dějem, kde se objevuje pohádková fantazie a kde dobro vítězí nad zlem. Zpočátku se předávaly jen ústní formou a až později se zapisovaly. Dělíme je na umělé, u kterých známe autora, a na lidové, kde je autor neznámý. Základní druhy pohádek jsou fantastické (kouzelné), novelistické, zvířecí, legendární a dále najde ještě druhy: pohádky o čertech, kumulované a o nectnostech.

1. **FANTASTICKÁ POHÁDKA:** V tomto typu pohádky převažuje přítomnost kouzel, nadpřirozených bytostí, zázračných předmětů. Charakteristické jsou vstupní a výstupní formule a magická čísla. Příkladem kouzelné pohádky je např. Sůl nad zlato, Pohádka o perníkové chaloupce, O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku..(autor B. Němcová).
2. **NOVELISTICKÁ POHÁDKA:** Neboli pohádky realistické, ze života. Děj je sice nepravděpodobný stejně jako u fantastické pohádky, ale nenajdeme v ní nadpřirozenost a kouzla. Hrdinové v ní mají mimořádné schopnosti (vyjma chytrosti nebo hlouposti) a stejně jako v pohádkách fantastických i zde vítězí hrdinové nad zlem. Patří sem pohádka: Hloupý Honza (K. J. Erben).
3. **ZVÍŘECÍ POHÁDKA:** Hlavním hrdinou je mluvící zvíře, a pokud zde vystupuje člověk, tak jako epizodní postava. Tyto pohádky mají blízko k bajkám, ale s rozdílem, že hlavním rysem není alegorie ani poučení, ale snaha o zábavnost a poutavost příběhu. Zvířecí pohádka: Král Tchoř, O hloupém vlkovi (K. J. Erben), O neposlušných kůzlátkách, O koze (B. Němcová).
4. **LEGENDÁRNÍ POHÁDKA:** Často mají žertovný nebo etiologický charakter. V těchto pohádkách se odráží náboženský podtext, křesťanské učení, tudíž je můžeme přiřadit k vývojově mladším pohádkám. Vystupují zde postavy převzaté z církevního prostředí (Kristus, Petr), ale jinak mají tyto pohádky světský děj. Legendárních pohádek nenajdeme příliš mnoho, např. Pracovitá živí líného, Dobře tak, že je smrt na světě (K. J. Erben).

5. POHÁDKY O ČERTECH: To jsou pohádky čarodějné a démonické a vyčleňují se z pohádek novelistických jako samostatná kategorie, např. Čert a cikán.
6. POHÁDKY KUMULATIVNÍ: Pohádky kumulativní neboli pohádky řetězové či stupňovité, jsou takové, které mají jednoduchý děj a jsou to např. O kohoutkovi a slepičce, Otesánek (K.J.Erben).
7. POHÁDKY O NECTNOSTECH: Pohádky o lhaní aj.
(Petrošová 2005 , Dostupný z WWW: is.muni.cz/th/102616/ff_m/1508MAGPR.doc)

5.1.3 Lidová pohádka

S lidovou pohádkou upravenou z původního vyprávění nebo folklórního zápisu se setkáváme v podobě literární adaptace. Vývojem adaptací, úprav lidových pohádek a jejich beletrizací, díky nimž se začleňují do dětské četby se zabýval Jan Červenka a Hana Šmahelová, která charakterizovala dva typy adaptací, klasickou a autorskou adaptaci.

1. KLASICKÁ ADAPTACE LIDOVÝCH POHÁDEK: Za základ literárního zpracování pohádek můžeme považovat sbírku Pohádky pro děti a domov od bratří Grimmů. Mezi české představitele řadíme K. J. Erbena, B. M. Kuldu, J. Š. Baara, J. F. Hrušku, J. Š. Kubína, J. Horáka, O. Syrovátku. Tato adaptace reprodukuje ústní podání a zachovává folklorní poetiku.
2. AUTORSKÁ ADAPTACE LIDOVÝCH POHÁDEK: Při úpravě lidové pohádky převažuje individuální tvůrčí složka nad folklorní předlohou. Je to pozvolný přechod k volnějšímu zpracování a je blízká k autorské pohádce. Mezi autory této adaptace patří B. Němcová, V. Říha, V. Martínek, F. Hrubín, J. Spilka, K. Dvořáček, F. Lazecký, J. Jech, J. Drda. (Čeňková 2006)

6. Podpora čtenářství

V dnešní době existuje mnoho organizací a projektů, které podporují čtenářství a jelikož víme, že způsob života, který dnes ovlivňuje dětský život, čtení rozhodně nepodporuje, je potřeba abychom jim věnovali pozornost a dozvěděli se tak něco nového a abychom se díky nim a s jejich pomocí pokusili u dětí objevit zájem o knihy a jejich četbu.

Knihy v dnešní moderní době soupeří s mnoha lákadly od bezduchého vysedání před televizní obrazovkou až k počítačovým hrám. Tuto situaci kritizuje široká veřejnost a nám všem se zdá, že dnešní děti tolik nečtou, což bývá, bohužel, většinou pravda. Bylo provedeno mnoho výzkumů dětského čtenářství s alarmujícími výsledky, ale jen málokterý z nich radí, jak se dostat ze začarovaného kruhu ven. Mnozí odborníci lámou hůl nad rozvojem čtenářských návyků a proto je tak důležité, abychom se alespoň my jako pedagogové, kteří máme možnost s dětmi trávit tolik času, snažili dětem knihy přiblížit, předčítat jim, atd. (Historie Noci s Andersenem. [cit. 2009-07-04] Dostupný z WWW: http://www.knihovnabbb.cz/cz/noc_s_andersenem_historie). A k tomu všemu nám mohou pomoci právě organizace a projekty, které se věnují podpoře čtenářství.

6.1 Projekt Noc s Andersenem

Noc s Andersenem je jednou z akcí, kterou české knihovny svádí boj s konkurencí populárnějších médií, jako je například televize nebo počítač a snaží se vytvořit popřípadě prohloubit zájem dětí o knihu a dětské čtenářství. A přitom existuje docela jednoduchá cesta (jak tvrdí známý pražský psycholog dr.V.Martin) - dát dětem osobní příklad a ukázat jim, že číst je veliké dobrodružství. V rodině, kde čtou rodiče, nemají děti závažné problémy se čtením. Metoda osobního vzoru v předčítání vedla k myšlence pořádání první noci v knihovně v roce 2000, kdy se zároveň oslavil Mezinárodní den dětské knihy, který se připomíná každoročně 2.dubna na celém světě v den narození známého dánského pohádkáře.

První Noc s Andersenem proběhla v roce 2000 v uherskohradištské knihovně a na dvacet malých čtenářů čekalo noční dobrodružství v podobě čtení pohádek, soutěží, her a různých překvapení. To vše se pořádá za jediným účelem, ukázat dětem, že čtení je dobrodružství a že je důležité, aby děti na pohádky nikdy nezapomněli. A jak řekl Zdeněk Svěrák: "Všechny děti potřebují pohádky. Pohádky jsou vládou pro dětskou duši." (Historie Noci s Andersenem. [cit. 2009-07-04] Dostupný z WWW: http://www.knihovnabbb.cz/cz/noc_s_andersenem_historie)

6.2 Organizace podporující čtenářství

V České republice vznikla v roce 1992 *Společnost pro podporu a rozvoj čtenářství s názvem CzechRA*. Tato společnost je neziskovou organizací a její vznik je spojen významnou osobností, dětským psychologem a profesorem Zdeňkem Matějčkem, který je specialistou a odborníkem a mimo jiné se čtením i čtenářstvím zabýval. Cílem této organizace je podpora aktivit soustředující se na podporu čtení a čtenářství v naší republice. Spolupracuje s knihovnami, provádí výzkumy a jiné. A dále také spolupracuje s českou sekcí IBBY (Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu), Českou společností "Dyslexie", Klubem dětských knihoven, Občanským sdružením Kritické myšlení a jinými subjekty, které se problematikou čtení a čtenářství také zabývají. CzechRA pořádá také pravidelně odborné přednášky na témata související se čtením a čtenářstvím.

V zahraničí můžeme najít mnohem více sdružení na podporu čtenářství, k jejich nejznámějším patří sdružení IBBY (International Board for Young People), International Reading Association (Mezinárodní společnost pro podporu a rozvoj čtení), internetový časopis International Reading Association. Jednou z dalších je také International Reading Association Outlines Set of Children. Tato společnost vydala i tzv. Chartu čtenáře. Důvodem pro vytvoření byly obavy před možným vznikem deformací v nejranějším období života dítěte způsobené především dospělými.

CHARTA ČTENÁŘE- dítě má právo:

- na vhodný úvod do počátečního čtení, založené na individuálních potřebách dítěte
- na takový způsob výuky čtení, který podporuje jak jeho čtenářské dovednosti, tak touhu číst náročnější díla
- na kvalifikované učitele, který ho dovede k požadovaným čtenářským zručnostem a strategiím
- na přístup k širšímu spektru knih ve třídě a školní knihovně
- získat kvalifikované ohodnocení svých schopností, potřeb a dalšího směřování
- získat hlubší informace o metodice výuky ke čtení od profesionálního odborníka
- na výuku čtení zahrnující do výuky širší komunitu
- na výuku čtení v mateřském jazyce
- na přístup k technologiím, které umožňují zdokonalené čtení
- na prostředí, které poskytuje vše potřebné k získávání čtenářské dovednosti

Tato charta by měla upozornit rodiče a vychovatele na to, že předčítání a čtení je pro děti nezbytné, zajímavé i důležité pro mnoho stránek jejich osobnosti. O potřebě čtení a předčítání se v naší společnosti příliš nemluví a proto je velmi důležitá osvěta v této oblasti, např. nedávno vznikl projekt Celé Česko čte dětem, který vybízí, abychom četli denně dětem dvacet minut každý den.

Existuje samozřejmě spousta dalších projektů, ale je potřeba, aby se o ně rodiče a vychovatele zajímali, aby se o nich dozvěděli a pak z nich mohou čerpat, inspirovat se a popřípadě si nechat poradit či se poučit. (Petrošová, Vznik a vývoj bibliopsychologie. [online]. 2005 [cit. 2009-03-20] Dostupný z WWW: is.muni.cz/th/102616/ff_m/1508MAGPR.doc, str. 28-29)

6.3 Projekt Celé Česko čte dětem

Cílem projektu *Celé Česko čte dětem* je podporovat emocionální, psychický, myšlenkový a morální vývoj dětí a mládeže pomocí osvětové, výchovné, organizační a promoční činnosti. Projekt Celé Česko čte dětem vznikl proto, aby si společnost uvědomila, jak velký význam má hlasité čtení pro dítě a pro jeho celkový vývoj a pro návyk číst si i v dospělosti. Vědci a praktikové shodně tvrdí, že pravidelné hlasité předčítání učí dítě jazyku a myšlení, rozvíjí jeho paměť a obrazotvornost, obohacuje ho o vědomosti a vzorce morálního chování, posiluje jeho sebevědomí. Právě proto je společné čtení vítanou formou moudrého kontaktu s dítětem a vynikající výchovnou metodou. Hlasité předčítání v přátelské atmosféře je spolehlivý a účinný způsob, jak se může čtení stát pro dítě stejně přitažlivým, či dokonce ještě přitažlivějším než televize. Právě to je ta správná cesta, jak dát dítěti pocítit jeho důležitost, projevit mu svou lásku, nenásilně rozvíjet jeho jazykové dovednosti a všeobecné vědomosti a formovat jeho vlastní návyk a potřebu číst si s chutí rovněž v dospělosti. Investujme tedy po těch několikaletých vyrůstání našich dětí dvacet minut denně do hlasitého čtení - jim a s nimi - a vychovávejme z nich vnímavé čtenáře. Čtenářem se totiž nikdo nerodí, čtenáři musíme ukázat cestu.

„Národ, který málo čte, málo ví. Národ, který málo ví, přijímá špatná rozhodnutí - doma, v obchodě, u soudu, u volební urny. Nevzdělaná většina může přehlasovat vzdělanou menšinu - to je velice nebezpečný aspekt demokracie.“ Jim Trelease, autor knihy „The Read-Aloud Handbook“ (Učebnice předčítání). (Celé Česko čte dětem [online]. 2006 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: [http://www.celeceskoctedetem.cz/index.php?pid=277\(=1>.\)](http://www.celeceskoctedetem.cz/index.php?pid=277(=1>.)))

7. Shrnutí teoretické části

Předčítání knih a vyprávění pohádek jsou nezbytnou součástí dětského života a to jak z hlediska zdravého a správného celkového vývoje, tak především pro vývoj řeči a slovní zásobu. Neméně důležitou roli má pro dítě velký význam z hlediska sociálního a dalších stránek dětského vývoje. Předčítání dává dítěti možnost poznávat svět, získávat informace, zjišťovat jak to v životě vlastně „chodí“ a dává jim příklady jak řešit různé situace. Postavy v pohádkách se pro děti stávají

vzorem a ztotožňují se s nimi. Pro předškolní děti je předčítání knih velmi dobrým vzorem pro jejich nastávající „školní život“, kde pro ně začne být čtení nezbytnou součástí. Tím, že jim budeme číst, děti získají ke knihám vztah a můžeme tím tak zabránit pozdějšímu zošklivění čtení ve škole, kdy už bude povinností. Dobré také je, abychom dětem jako rodiče nebo vychovatele dávaly vlastní vzor a tak jim ukázaly, že čtení není nic nepříjemného a povinného, ale že je zábava a odreagování, která by měla být součástí života každého člověka.

Na pomoc rodičům existuje i spousta projektů, které radí, inspirují a dávají rodičům nové informace, jak dětem ukázat, že čtení je zábavnou a příjemnou činností a jak v nich objevit zájem o knihu. Je dobré začít už od útlého dětství. Již od batolete můžeme dítěti předkládat knihy. Nejprve začínáme jen s obrázkovými, které si děti prohlíží a my je můžeme dětem popisovat. Vhodné jsou knihy takové, které mohou „prozkoumat“, což znamená, že si je osahají, ocucávají a prohlédnou si je tak všemi smysly. Pak s věkem pokračujeme s dalšími druhy knih, jako jsou leporela a postupně vybíráme už knihy s jednoduchými básničkami nebo jen krátkými verši až dojdeme ke knihám s delším pohádkovým příběhem. Měli bychom si také uvědomit, že na výběru knih také velmi záleží, jelikož v dnešní době jsou na trhu dětských příběhů a pohádek knihy, které neobsahují vše, co je pro děti vhodné.

K těmto závěrům, novým poznatkům a informacím jsem došla vlastními úvahami a také hlavně z přečtené literatury, která se týkala dětského vývoje, řeči, pohádek, aj. Našla jsem také informace o různých projektech podporující čtenářství, které propagují četbu dětem. Tato „osvěta“ je v dnešní době velmi důležitá.

Sama jsem se v praxi pokusila zjistit něco o tom, jak je předčítání pro děti v předškolním věku důležité, jak moc je jim předčítáno v mateřské škole a rodiči. Co vše si děti z pohádky jsou schopny zapamatovat po prvním přečtení, po druhém atd. A pak jak jsou pohádku schopny zrealizovat v různých aktivitách, jako je například dramatická a výtvarná výchova.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8. Cíle a úkoly

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit jak děti porozumí pohádkovému textu určitého typu s hlavními aspekty pohádky, co si z pohádky po opakovaném předčítání pamatují a jak jsou schopny s pohádkou pracovat v oblasti dramatické a výtvarné výchovy. Sledovala jsem kvalitativně skupinu sedmi předškolních dětí po dobu pěti dní, u kterých jsem prováděla svou osobní malou sondáž.

Konkrétní otázky/úkoly:

1. Pravidelně dětem předčítat pohádku o Otesánkovi (během dne, popřípadě i před spaním ve školce) a druhý den potom formou strukturovaného skupinového rozhovoru s připravenými otázkami zjistit, co si děti z příběhu zapamatovaly. Zda si vzpomenu i na říkanku a ukolébavku.
2. Třetí den v projektu byl zaměřen na dotazníkové šetření formou otevřených odpovědí o předčítání dětem rodiči popřípadě jinými členy rodiny nebo paní učitelky ve školce. Do dotazníku byly přidány otázky o pohádce o Otesánkovi.
3. Předposlední den děti dostaly za úkol nakreslit osnovu příběhu. Jak si pamatují celý děj a podle svého obrázku ho převyprávět.
4. Jak jsou děti poslední den, po celotýdenním projektu o Otesánkovi, schopny samy zahrát divadlo včetně toho, že si roli i přestrojení po domluvě spolu vyberou samy.

8.1 Metody výzkumu a kritéria hodnocení

Ke zjištění potřebných informací ke své sondáži jsem použila metodu rozhovoru s dětmi a také pozorování dětí. Použila jsem také dotazník pro děti s možností otevřených odpovědí, který jsem realizovala s dětmi také formou rozhovoru. S dětmi jsem prováděla rozhovor skupinově i individuálně.

Pro skupinový rozhovor jsem měla předem připravené otázky, stejně jako pro individuální, který jsem měla připravený spíše jako dotazník.

8.1.1 Hypotézy

1. Předpokládám, že si děti po několika přečteních pohádky nebudou pamatovat detaily z ní a taky celou říkanku, tedy to koho a jak po sobě Otesánek snědl.
2. Předpokládám, že dětem rodiče předčítají velmi málo a že se spíše koukají na televizi.
3. Předpokládám, že děti neznají příliš mnoho klasických pohádek.
4. Předpokládám, že děti zvládnou nakreslit příběh o Otesánkovi i s určitými detaily, které si zapamatují.
5. Předpokládám, že podle své osnovy dokáží příběh převyprávět.
6. Předpokládám, že děti zvládnou po týdenním předčítání zahrát pohádku o Otesánkovi.

8.1.2 Charakteristika celé sondáže

Sondáž jsem prováděla v menší obecné mateřské škole se sedmi dětmi v předškolním věku starými pět až šest let. Tyto děti, které byly před nástupem do základní školy, popř. s odkladem školní docházky, jsem si sama vybrala, jelikož si myslím, že v tomto věku už by měly splňovat požadavky na úkoly, které jsem jim zadala a na kterých bych chtěla zjistit jak rychle a kvalitně jsou děti schopny zapamatovat si příběh a jeho detaily.

Dětem jsem připravila týdenní projekt. Představila jsem se jim, seznámila se s nimi a seznámila jsem je i s tím, co spolu budeme celý týden dělat. Projekt se týkal toho, že jsem dětem denně předčítala mnou vybranou lidovou pohádku o Otesánkovi od Karla J. Erbena (viz příloha 1). Předpokládala jsem, že tuto pohádku nebudou znát všechny děti, jelikož v dnešní době se dětem předčítá velmi málo a myslím si, že klasické pohádky jako například Dlouhý, Široký a Bystrozraký, Hrnečku vař, Tři zlaté vlasy děda Vševěda, O kohoutkovi a slepičce, Princ Bajaja, Čert a Káča,

Sedmero krkavců, Zlatovláska, aj. ještě méně. Dalším mým kritériem pro výběr pohádky, kterou jim předložím a budu jim ji číst, bylo i to, aby ji neznaly z televize. Přesto, že na náměty Otesánka filmová verze existuje, předpokládala jsem, že ji znát nebudou, jelikož tato verze je určena spíše dospělým.

V této pohádce byla i říkanka, na kterou jsem se také zaměřila a zajímalo mě, za jak dlouho si ji děti budou pamatovat, což by také ukázalo, jak moc děti předčítaný příběh vnímají včetně aspektů jako je právě říkanka a jak jsou pak schopny příběh/pohádku po několika přečtení převyprávět a i jinak interpretovat (viz. úkol z dramatické výchovy- hraní divadla). Dále byla v pohádce ještě ukolébavka, u které mě zajímalo totéž jako u říkanky.

Postupně jsem přidávala další činnosti/úkoly dětem, které se týkaly tématu a tak jsem zjišťovala, co vše a jak rychle jsou schopny si děti z příběhu zapamatovat. Zajímalo mě i to, jaké detaily si zapamatují a jak to ovlivní denní přečítání té samé pohádky. To jaké detaily si z pohádky zapamatovaly jsem pozorovala při skupinovém hraní divadla o Otesánkovi.

A dalším činností pro děti byla výtvarná osnova, kde měly za úkol nakreslit na papír, který byl rozdělen na čtyři obdélníky, děj pohádky. Popřípadě do hlavních obrázků dokreslit i detaily, které jim v příběhu přišly důležité. A pak podle své osnovy příběh převyprávět.

8.2 Předčítání pohádky o Otesánkovi

Dětem jsem první den ukázala knížku, řekla jim, jak se pohádka jmenuje, kdo ji napsal a ptala jsem se, zda znají pana Erbena, jestli od něj slyšely i jinou /jiné pohádky a hlavně mě zajímalo, zda znají tu o Otesánkovi. Byla jsem překvapena, když ji skupinka sedmi dětí, se kterou jsem měla možnost sondu provádět, oznámila, že ji znají. Avšak ani jedno dítě ji neznalo z domova, nýbrž jen ze školky, kde jim ji paní učitelka už četla. Zjistila jsem si, že je to už asi sedm měsíců zpátky, ale i když jsem počítala s tím, že ji většina nebo alespoň někdo nebude znát, pokračovala jsem ve svém výzkumu dál, jelikož tak dlouhá doba by po jednom přečtení neměla ovlivnit kvalitu mé sondáže.

Zjišťovala jsem, co vše si z ní ještě před mým prvním přečtením pamatují a zjistila jsem, že jen velmi málo. Tak jsem tedy pokračovala ve svém projektu a začala jsem dětem předčítat. Pohádku jsem jim přečetla první den dopoledne a druhý den ještě jednou. Po tomto opětovném přečtení jsem zjišťovala, co si pamatují a zda mi budou schopny pohádku převyprávět. Sedla jsem si s dětmi do kroužku a dávala jsem jim připravené otázky, které se týkaly postav, děje, jazyka v díle a kompozice.

PŘIPRAVENÉ OTÁZKY K POHÁDCE O OTESÁNKOVI:

1) POSTAVY

- Kdo to byl Otesánek?
- Kde se Otesánek vzal/narodil?
- Kdo všechno v pohádce vystupoval?
- Kdo byli Otesánkovi rodiče?
- Čím se rodiče živili?, Jakou měli práci?
- Charakter postav ?(dobří, zlí, šťastní, smutní, chudí, bohatí, stateční,...)
- A proč byli takoví?, Jak se to projevovalo / jak to poznaly?
- Jaká zvířata se objevila v pohádce?
- Jak se jmenoval pes ovčáka?

2) DĚJ

- Co chybělo rodičům??
- Co se stalo, když šel jednou muž do lesa?
- Věříte, že může pařez obživnout? Proč ano a proč ne?
- Co udělal muž s Otesánkem?
- Co se stalo, když ho přinesl domů?
- Co udělal otesánek, když obživil?
- Co se stalo potom, co Otesánek snědl mámu i tátu?
- Koho všechno Otesánek snědl?
- Jak Otesánek dopadl?
- Kdo všechny zachránil?
- Jak dopadli rodiče a ostatní a jak se cítili, když byli osvobozeni?
- Co si rodiče vzali po osvobození s sebou zpátky domů a proč?

3) JAZYK DÍLA

- Proč se pohádka jmenuje O Otesánkovi?
- Co zpívala máma Otesánkovi? Pamatujete si ji?
- Jaká byla první slova Otesánka?
- Pamatujete si tu říkanku, kterou říkal Otesánek každému, koho snědl?
- Co řekli máma s tátou, když je osvobodili?

4) KOMPOZICE

- Jak přišli muž se ženou k Otesánkovi?
- Koho snědl Otesánek jako první?, A koho jako posledního?

- Co snědl před mámou?
- Kdo všechny osvobodil?
- Koho a co stihl sníst?
- Udělal něco babičce?
- Kde a jak pohádka končí?
- Je konec šťastný a proč?
- Jak dopadli máma s tátou a co udělali po osvobození?
- Jaké je pro vás ponaučení?

Původně jsem měla v plánu dětem zkusit dát všechny otázky najednou, ale zjistila jsem, že už asi po polovině otázek neudrží dostatečnou pozornost, tak jsem si s nimi zahrála hru, aby se uvolnily a „vyřádily“ a pak jsem zkusila pokračovat dál a měla jsem úspěch. Děti se uvolnily a už mi opět odpovídaly na zbytek mých připravených otázek.

8.2.1 Skupinový rozhovor

- ODPOVĚDI NA OTÁZKY O POHÁDCE O OTESÁNKOVI-

Viz otázky 1) POSTAVY

- Otesánek byl dřevěný mužíček z pařezu.
- Narodil se tak, že ho děda vysekal ze stromu.
- V pohádce byl Otesánek, máma, táta, děvečka, prasata, sedlák, pes Voříšek, ovce, pasák, babička.
- Nejprve si nemohly děti vzpomenout, pak si ale jedno děvče vykřiklo, že jeho rodiče byli bába s dědkem.
- Muž sekal dříví a žena vařila a předla na kolovratu
- Dobrý byl děda a bába a taky byli šťastní, ale předtím smutní, protože neměli žádné dítě. A ještě byla dobrá babička, ta co Otesánkovi rozsekla břicho. Taky byla dobrá děvečka a pasák a všichni, co je Otesánek snědl. A Otesánek byl zlý.
- Děda vysekal bábě Otesánka, že ji měl rád, tak byl hodný a bába se o Otesánka starala jako maminka o miminko. Babička je zas všechny zachránila a děvečka a ostatní byly prostě taky hodní. A Otesánek byl zlý, protože nebyl správně vychován z břicha, nebyl správně vychován jako my, jako malé miminko.
- Zvířátka- ovce, pejsek, prasata a koně.

- Pes se jmenoval Voříšek.

Viz otázky 2) DĚJ

- Rodičům chybělo miminko.
- Děd našel v lese pařízek a z něj vysekal miminko- Otesánka.
- Ne to nejde, protože pařez nemá žádný život.
- Přinesl Otesánka mámě domů.
- Máma ho dala do kolébky a houpala ho jako miminko.
- Řekl mámě: „Mámo, já bych jed.“
- Když snědl mámu i tátu, tak měl pořád ještě hlad a šel si ještě pro něco k jídlu. Šel sežrat ty ostatní.
- Snědl ještě děvečku s jetelem, pasáka s prasaty, sedláka se senem, ovčáka s jehňaty a babičce zelí.
- Otesánek dopadl špatně, umřel, protože ho babička sekla motýčkou do břicha.
- Babička je zachránila, protože měla motýčku a tou rozsekla Otesánkovi břicho, jako když zachránil myslivec babičku s Karkulkou.
- Rodiče byli šťastní, protože je babička zachránila a ostatní taky zachránila, tak byli šťastní všichni.
- Rodiče si zpátky odnesli pecen chleba, protože si nebyl jejich a Otesánek jim ho celý snědl.

Viz otázky 3) JAZYK DÍLA

- Na tuto otázku děti neodpověděly, nevěděly, proč se Otesánek takto jmenuje.
- Máma mu zpívala ukolébavku.
- „Mámo, já bych jed.“
- Pamatujeme a začaly ji odříkat.
- Pak už nikdy neříkali, že by chtěli děťátko.

Viz otázky 4) KOMPOZICE

- Děda šel do lesa a tam Otesánka vytesal.
- První snědl kaši, tu mu máma uvařila, a poslední chtěl sníst babičku.
- Před mámou snědl: kaši z rendlíka, ucháč mlíka, pecen chleba, mámu.
- Babička je všechny zachránila.
- Odpověď: začaly s říkankou, kde je vše vyjmenováno.

- Babičku chtěl taky sníst, ale ta ho sekla motykou, tak babička ublížila Otesánkovi.
- Pohádka končí u babičky a končí dobře.
- Končí to šťastně, protože babička všechny zachrání a zabije zlého Otesánka, který nebyl dobře vychován.
- Že bychom měly být hodní a musíme být vychovaní a pak nebudeme zlí jako Otesánek.

Otázky si byly často dost podobné, akorát jsem je trochu jinak formulovala, ale to byl můj záměr, jelikož jsem se soustředila na různé složky pohádky, ale hlavně proto, abych u dětí zjistila, zda v pohádce opravdu vše pochopily, zda mi jsou schopné odpovědět i na otázky trochu jiného typu než jsou běžně zvyklé a aby u odpovědí přemýšlely a nejen odříkaly to, co si pamatují. Na tomto základě jsem pak mohla zjistit, co vše jim z pohádky po pár přečtení utkvělo v paměti a co a jak pochopily a zda si uvědomují to, co se v pohádce odehrálo.

Byla jsem překvapená, že si děti teprve po pár přečtení pamatovaly velkou spoustu věcí a mezi ně patřilo i pár detailů. Většinou u odpovědí i přemýšlely a „nechrly“ je jen tak, aby se „prosadily“ rychleji než ostatní kamarádi. Musím ale říci, že většinou odpovídala spíše děvčata, která měla často sáhodlouhé odpovědi, kde se ale opakovalo jinými slovy to, co řekly hned na začátku a to, co bylo důležité a odpovědi na otázku. Myslela jsem si, že chlapci jsou třeba pomalejší a nestihnou se tak rychle v kolektivu prosadit, ale později (u hraní divadla) jsem zjistila, že to tak není, že si opravdu nepamatují tolik jako děvčata. Důvody mohou být individuální, z tohoto menšího vzorku dětí bych závěr udělat nemohla.

Předpokládala jsem, že si děti nebudou pamatovat, koho všechno Otesánek snědl, ale překvapily mě, většinou ale měly problém s tím, vyjmenovat vše tak, jak je přesně za sebou snědl. Co si ale pamatovaly všechny, byla říkanka, kterou Otesánek říkal předtím, než někoho snědl a jelikož v ní bylo vždy to, koho snědl od začátku, tak si myslím, že tuto říkanku měly děti jen naučenou a vůbec si ji nespojily s tím, jak postupně všechny snědl. Netýkalo se to všech, ale určitě těch, které mi nebyly schopny říct, jak postupně je všechny snědl.

Když si děti pamatovaly říkanku z pohádky, myslela jsem si, že jim nebude dělat problém ani krátká ukolébavka pro Otesánka, ale tu si nepamatovaly. Řekla bych, že to bude tím, že je v pohádce jen jednou a neopakuje se jako již zmíněná říkanka a přesto, že je krátká a lehká, nebyla pro ně zapamatovatelná, alespoň v době, kdy jsem s dětmi prováděla skupinové převyprávění pohádky a rozhovor o ní (viz. dotazník).

Problémy měly trochu s otázkami ohledně kompozice, spletly říkanku, kde vyjmenovaly všechny, které Otesánek snědl, ale ne tak, jak šli za sebou. A když dostaly otázku, koho snědl před

mámou, musely si odříkat básničku a tím mi tak odpověděly. Což znamená, že si opět ještě nedokázaly uvědomit koho a kdy a před kým snědl bez této pomoci. Toto se ale na konci týdne už nestalo.

Pokud mi děti neodpověděly nebo odpověděly špatně na zadané otázky, pokusila jsem se s nimi formulovat otázku trochu jinak nebo jim ji více přiblížit a když ani potom nevěděly, odpověděla jsem jim ji na ni a popřípadě jim ji i vysvětlila.

Myslím si, že ale jen po těchto pár přečtení si děti zapamatovaly hodně. Snažila jsem se je motivovat k tématu, četla jsem zajímavě- měnila jsem melodii hlasu, rytmus. Ukolébavku jsem zpívala a zdůrazňovala jsem říkanku ohledně toho, koho všechno Otesánek snědl a tak usuzuji, že i toto mohlo přispět k lepšímu a rychlejšímu zapamatování si příběhu o Otesánkovi. Mimo jiné byly děti ukázněné a vypadaly, že je pohádka opravdu zajímavá a baví. Po delší době se mnou již odříkávaly již zmíněnou říkanku, kterou si poslední den pamatovaly již všechny děti a zcela správně.

Dokonce jsem se s nimi poslední den ještě jednou pobavila o pohádce a zkusila jim dát otázky, které mi předtím nedokázaly zodpovědět a s úspěchem, ve skupině odpověděly již na všechny. Řekla bych, že to bylo tím, že pohádku v tom celém týdnu slyšely denně a koncem týdne ji už znaly dobře a také si myslím, že dětem pomohlo to, když jsem jim na otázky, na které neuměl odpovědět, odpověděla sama, popřípadě jim i něco vysvětlila. Tím si více zapamatovaly. Stejně jako tím, když jsme celý týden s pohádkou pracovaly i v jiných činnostech, které se netýkaly předčítání konkrétně. Jednalo se o hraní divadla a výtvarnou osnovu s převyprávěním pohádky.

8.3 Dotazníkové šetření

- OTÁZKY PRO DĚTI O PŘEDČÍTÁNÍ A O POHÁDCE O OTESÁNKOVI-

1. Čtou ti doma rodiče nebo prarodiče?
2. Jak často ti čtou?
3. Jaké pohádky ti doma čtou? Ty samé jako ve školce?
4. Znáš třeba pohádky: Dlouhý, Široký a Bystrozraký; Hrnečku vař; Tři zlaté vlasy děda Vševěda; O kohoutkovi a slepičce; Princ Bajaja; Čert a Káča; Sedmero krkavců; Zlatovlásku? A odkud?
5. Jak často vám čte paní učitelka ve školce? A čte vám i jindy než před spaním?
6. Povídáte si doma / ve školce o pohádkách?

7. Co se ti líbí na pohádkách?
8. Máš nějakou oblíbenou pohádku? A proč je tvá oblíbená?
9. Jakou pohádkovou postavou bys chtěl/a být? A proč?
10. Líbí se ti pohádka O Otesánkovi? A proč nebo co se ti na ní nejvíc líbí?
11. Znal/a jsi pohádku O Otesánkovi již z dřívější doby? A odkud?
12. Chtěl/a bys být někým z pohádky O Otesánkovi a proč?
13. Líbí se ti konec pohádky?
14. Chtěl/a bys Otesánka „zastavit“ jinak než babička? Jak a proč?

Chlapec V.

1. Někdy jo a někdy ne a čte mi jen maminka, nikdo jiný.
2. Občas, když má maminka čas, tak mi čte.
3. Nejraději mám, vlastně ani nevím, nejradši mám asi o zvířátkách. Ve školce čteme jiné pohádky.
4. Zním jen ze školky Dlouhý, Široký a Bystrozraký.
5. Ve školce si čteme taky, někdy posloucháme pohádky místo čtení před spaním.
6. Ano doma si o pohádkách povídáme, ale ve školce ne.
7. Nejvíce se mi líbí to čtení a princové.
8. Oblíbená pohádka je O kocourovi v botách, kvůli těm kouzelným botám.
9. Chtěl bych být tím Kocourem, protože bych chtěl mít ty boty.
10. Líbí se mi o Otesánkovi, protože má velké břicho, to se mi líbí, taky bych ho chtěl.
11. Zním ji jen ze školky.
12. Chtěl bych být dědečkem, ten se mi líbí, má hezký klobouk.
13. Líbí se mi konec, protože všichni vyskočili a Otesánek byl zlý a umřel.
14. Zastavil bych ho sekerou, seknul ho do břicha. Protože kluci nemají motýčky, ale sekeru.

Chlapec M.

1. Ano čtou, jen mamka.
2. Každý den mi čte.
3. Líbí se mi kreslené pohádky v televizi a Bořek stavitel, ten je i na čtení, jiné pohádky nemám.
4. Zním jen Bořka, jiné neznám.
5. Někdy nám čte, ale nevím kdy.
6. Povídáme o Bořkovi s bráchou, ve školce nevím, jestli si povídáme, vlastně povídáme, když nám někdy paní učitelka čte, jednou jsme si povídali o Kocourovi v botách.
7. Líbí se mi Bořek a na něm, že má náradí a helmu

8. Moje oblíbená pohádka je Bořek.
9. Chtěl bych být Bořkem.
10. Líbí se mi o Otesánkovi., líbí se mi, jak ho ta babička bouchne motykou a on se svalí na zem.
11. Znáám ji jen ze školky.
12. Chtěl bych být dědkem, protože se ptal, kde je máma, bál se o ní.
13. Konec se mi líbí, je šťastný, protože babička Otesánka praštila a všichni z něj vyšli ven.
14. Otesánka bych probodl do břicha, udělal bych nožem kříž, aby pak by vylezli všichni ven.

Děvče G.

1. Ano čtou mi. Mamka nebo tat'ka a někdy i babička.
2. Někdy jo a někdy ne. Když mi není dobře, každý den.
3. Čtou mi různé pohádky o zvířátkách. Třeba Otesánka mi doma jednou četli.
4. Znáám Dlouhý, Široký a Bystrozraký ze školky a taky znám Prince Bajaju, toho mi četla maminka.
5. Čte nám hodně, někdy před spaním a někdy i jindy.
6. Ano, doma i ve školce si o pohádkách povídáme. Ptám se sama maminky, co a jak bylo v té pohádce a proč.
7. Všechno se mi na nich líbí.
8. Oblíbenou pohádku mám o Krtečkovi, Jak zachránil malého orla. Jsou tam různé obrázky, nějaké jak krteček zachraňuje zvířátka a taky králíčka z vody, byla tam potopa, po tom, co hodně pršelo. A ještě mám oblíbeného lva, z pohádky na DVD, není čtená, jmenuje se Lví král.
9. Chtěla bych být tím lvem, všem vládne a mají ho rádi.
10. Líbí se mi pohádka o Otesánkovi, protože tam je jak všechny snědl, hlavně mámu a tátu a to je legrační.
11. Znáám o Otesánkovi z domova od maminky.
12. Chtěla bych být děvečkou, ta se mi líbí. Byla zachráněná, pak Otesánkovi vyskočila z břicha.
13. Líbí se mi, jak skončila, protože skončila šťastně, dobře. Babička vzala motyčku a rozřízla mu břicho a ostatní se zachránili.
14. Na Otesánka bych vzala nůž a rozřízla bych mu pus, vlastně hlavu a z té by pak všichni vyskočili. Ale jinak bych to udělala i jako babička, když je taky zachránila.

Děvče K.

1. Čte mi maminka, jen ona.
2. Čte mi někdy, dnes chceme začít s knížkami, protože jsme teď už dlouho nečetli a teď máme doma ty knížky z knihovny, chodím tam s maminkou.

3. Čtou mi z velké knihy, co tam sou třeba jen obrázky medvědů. Nejčastěji mi čtou taky Popelku, Růženku a tak. Ve školce čteme jiné pohádky.
4. Zním třeba Zlatovlásku z televize, ale ostatní asi ne.
5. Paní učitelka nám někdy čte a někdy ne. Před spaním moc ne.
6. Nepovídáme si o pohádkách a ve školce myslím, že si taky nepovídáme.
7. Na pohádkách se mi líbí nejvíc, že jsou o princeznách, svatbách a jak mají krásné šaty.
8. Oblíbené jsou o princeznách, hlavně O Popelce. Mám ráda i Perníkovou chaloupku. Další se mi líbí Sněhurka i Princezna na hrášku (vyprávěla mi kousek pohádky). Oblíbená O Popelce, protože má krásné šaty a Růženka taky kvůli šatům. Mám ale oblíbené i dva filmy- Princ a já, toho miluju a Moderní Popelka, tam má krásné bílé šaty až na zem a taky masku. Líbí se mi taky proto, že tam jsou hezké věci, třeba kočár a tak.
9. Chtěla bych být Růženkou nebo Moderní Popelkou, protože se mi ta postava prostě líbí, já chci být princeznou, protože už jako malá jsem chtěla být princeznou.
10. Otesánek se mi asi líbí, protože jsou tam docela hezké věci, třeba pes Voříšek a taky je to srandovní pohádka.
11. Otesánka znám jen ze školky, my doma nemáme žádnou takovou pohádku.
12. Chtěla bych být děvečkou, protože holky sou děvečky
13. Líbí se mi konec, protože to dopadlo dobře. Otesánek umřel a všichni se radovali, protože jinak by všichni v tom břiše zůstali navždycky a nedopadlo by to dobře.
14. Já bych na Otesánka zavolala třeba prince a on by mu mečem, no bojoval by s ním a pak by mu rozřízl břicho. Takhle je to víc pohádka.

Děvče Mo.

1. Čtou mi jen rodiče, babička a děda ne. Tat'ka když je doma a když není doma tat'ka, tak někdy mamka.
2. Každý večer mi čte, ale když je tat'ka v práci, tak ne.
3. Čtou mi knížky z knihovny, ale máme i doma spoustu našich knížek a nejradši mám o zvířátkách
4. Zním ze školky nějaké a z domova znám O kohoutkovi a slepičce.
5. Paní učitelka nám čte jen někdy. Před spaním moc ne.
6. Povídáme o pohádkách, hlavně si je prohlížíme a taky si je vyprávíme podle těch obrázků.
7. Na pohádkách se mi líbí, že jsou hezké, že jsou v nich hezké obrázky.
8. Oblíbenou pohádku mám. Jednou sem dostala takovou knížku k narozeninám a tu mám nejraději, tu mi čtou, ale nevím, jak se jmenuje (nepamatovala o čem je, jen že o zvířátkách).
9. Chtěla bych být, vlastně nevím čím. Asi žádnou.
10. Otesánek se mi líbí, ale nevím, proč se mi líbí.

11. Znáám ji jen ze školky.
12. Nechtěla bych být nikým z žádné pohádky.
13. Líbí se mi, jak skončila, jak ho babička praštila motýčkou, tak to bylo legrační.
14. Otesánka bych zastavila tak, že bych ho třeba praštila nožem a pak mu rozřízla to břicho.

Děvče A.

1. Čte mi mamka, tatka jen někdy a babička s dědou vůbec ne.
2. Čtou mi každý večer před spaním.
3. Mám ráda o zvířátkách, tak ty mi čtou. Ve školce si čteme jiné pohádky než doma.
4. No, asi jo, ale nepamatuji si je. Doma takové nečteme, spíš někdy ve školce, asi.
5. Paní učitelka nám někdy čte před spaním a někdy jen tak.
6. Povídáme si o nich doma i ve školce, ale už nevím co.
7. Mám ráda pohádky. Nevím proč.
8. Nevím, jakou mám oblíbenou, ale asi všechny.
9. Nechtěla bych být žádnou pohádkovou postavou.
10. Líbí se mi o Otesánkovi. Nevím proč.
11. Znáám ji jen ze školky.
12. Nechtěla bych být nikým z pohádky.
13. Líbí se mi konec pohádky, jak všichni vyskočili, to je sranda.
14. Udělala bych to jako babička.

Děvče M.

1. Doma mi nikdo nečte, protože nejsem malý mimino, protože se čte jen jim, aby usnuli, to si myslím. Mně už pouští televizi.
2. Vůbec.
3. Znáám jen ty ze školky a ty, když jsem byla mimino, ale ty si nepamatuji.
4. Znáám jen Dlouhý, Široký a Bystrozraký ze školky a Zlatovlásku z televize.
5. Paní učitelka nám někdy čte a někdy i před spaním.
6. Když nám nějakou pohádku paní učitelka přečte, tak si o ní někdy i povídáme.
7. Že jsou o lásce a tak a že končí šťastně. Mám ráda hodně pohádek, hlavně o princeznách, mám ráda ale všechny.
8. Oblíbenou pohádku mám, je to Tom a Jerry a líbí se mi, že je srandovní a že se na ni můžu dívat v televizi.
9. Chtěla bych být princeznou, tu umím nakreslit, líbí se mi, že nosí krásné šaty.
10. Líbí se mi pohádka o Otesánkovi, protože tam zpívají a jsou tam ty básničky.

11. Otesánka znám jen ze školky, doma ji nemáme. A jednou nám ji paní učitelka četla, ale už je to dlouho.
12. Nechtěla bych být nikým z Otesánka, protože je to moc stará pohádka, taková ze staletí a já bych pak nechtěla být stará bába.
13. Líbí se mi ten konec, je srandovní a všichni dopadli dobře.
14. Nezastavila bych ho jinak, protože já bych nechtěla být ani v té pohádce.

Z dotazníků jsem se dozvěděla, že dětem dnes předčítají hlavně maminky a většinou ne příliš často, ale i někdy je pro děti dobré a důležité. Co ale pro děti není příliš vhodné, je to, že jim čtou většinou dokola jejich oblíbené pohádky, které děti musí znát už nazpaměť, což nemusí značit něco špatného, ale tyto pohádky dětem pak už nerozvíjí to, co má pohádka rozvíjet, tedy představivost, slovní zásobu aj. Jak jsem pochopila, více se koukají na pohádky z televize, ze které znají občas nějaké klasické pohádky, jako je Zlatovláška. Klasické pohádky čtené znají především jen ze školky.

Z dotazníku taky vyplývá, že si o tom, co jim doma čtou, moc nepovídají, děti se rodičů neptají a ti jim nevysvětlují, což děti také o mnoho ochuzuje, občas si povídají o Pohádkách alespoň ve školce, i když to je málo. Děti tak mohou lépe příběh pochopit, zjistit proč a co jak funguje, co je dobré a špatné. Učí se formulovat své otázky, učí se to, na co se mají zeptat, aby třeba porozuměly tomu, čemu nerozumí a toto vše není rozvíjeno. Myslím si, že i z tohoto důvodu nedokázaly často vysvětlit, proč mají oblíbenou tu pohádku, kterou mi řekly, proč se jim líbí pohádka o Otesánkovi aj. S dětmi je potřeba o tom všem mluvit a to se s rodiči bohužel neděje.

Ohledně otázek o Otesánkovi jsem zjistila, že ji znají především ze školky nebo vůbec. Pohádka a hlavně její konec se jim zdá legrační a většina z nich i vymyslela jiný způsob, kterým by zastavily Otesánka a zachránily ostatní. Překvapivě to byly samé „drsné“ způsoby, které se podobaly tomu, co udělala babička. Čekala jsem, že vymyslí třeba méně bolestivý způsob, jako je uspání Otesánka, něco podobného, co je například v jedné verzi Červené Karkulky, ale nenapadlo to ani jedno dítě.

8.4 Výtvarná osnova příběhu

Pro děti jsem si vymyslela a připravila výtvarnou činnost. Zadala jsem dětem, aby nakreslily výtvarnou/obrázkovou osnovu pohádky. Do čtyř „okének“, na která byl papír rozdělen měly za úkol nakreslit jak to bylo s Otesánkem, jak se narodil, co se stalo pak a jak pohádka skončila. Byla to

obrázková osnova pohádky, podle které jsem po nich pak chtěla, aby mi pohádku převyprávěly. Toto převyprávění už bylo individuální, vzala jsem si dítě stranou a nechala si podle obrázku pohádku vyprávět.

8.4.1 Obrázky dětí s převyprávěním vlastní nakreslené osnovy pohádky

Děti dostaly bílý papír velikosti A4, který měly rozdělený na čtyři obdélníková okénka, do kterých měly zakreslit Otesánkův příběh. A podle své osnovy mi později pohádku individuálně převyprávěly.

Obrázek č. 1, děvče K. 5,7 let (viz příloha č. 2)

K. osnova začínala tím, jak se narodil Otesánek. Vypadá to spíš tak, že ho muž vytesal z kmene stromu a ne, že ho otesal z vykopaného pařezu. Na druhém obrázku je Otesánek v kolébce a je už zcela antropomorfizován. Na třetím obrázku je máma s tátou a na posledním je ztvárněná babička s motyčkou, ale není tam jak Otesánka uhodila do břicha, jelikož na ten na obrázku chybí.

K. začala kreslit sice zleva, ale odspoda, pokračovala do obdélníku nad tím, pak vpravo nahore a poslední nakreslila obrázek vpravo dole.

Děvče K. a její převyprávění podle vlastní obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Ten muž ho udělal z pařízku, vytesal ho.
2. obrázek: Pak ho přinesl domů, matka ho zavinula do peřinky a „hají“ a prostě ho kolíbala. A zpívala mu tu ukolébavku.
3. obrázek: A tady už je dvojice, jak chtěl sníst děvečku.
4. obrázek: Tady jak ho babka praštila motykou a Otesánek je na druhé straně a není tam, protože se tam už nevešel. A pohádka skončila šťastně, protože babička všechny zachránila.

Obrázek č. 2, děvče G. 6,5 let (viz příloha č. 3)

Začala kreslit zprava doleva a to odspodu směrem nahoru. Myslím si, že ještě nemá zažitý směr písma a popřípadě i čtení, které už předškolní děti většinou mají. Její první obrázek také začíná tím, jak a kde se vzal/narodil Otesánek. Pokračuje Otesánkem v kolébce, pak opět mámou a tátou a nakonec nakreslila babičku, jak uhodila Otesánka motykou do břicha. Děvčata s obrázkem č.1 a 2 seděla vedle sebe, což je na obrázcích vidět. Liší se jen v tom, kde která začala kreslit svůj první

obrázek a tím, že u G. Je na posledním obrázku s babičkou i Otesánek, můžeme mluvit o interakci mezi nimi. Ne jako obrázek s maminkou a tatínkem.

Děvče G. a její převyprávění podle vlastní obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Otesánka vysekal dědeček z toho stromu.
2. obrázek: Pak ho přines domů mamince a dali ho do postýlky a pak sněd kaši a to další.
3. obrázek: Tady už snědl mámu a tátu.
4. obrázek: A pak děvečku, sedláka, pasáka a ovčáka se všemi zvířaty a pak potkal babičku a ta mu prořízla břicho a Otesánek umřel a pohádka skončila dobře.

Obr. č. 3, děvče Mo. 5,5 let (viz příloha č. 4)

Mo. nakreslila obrázky do připravených čtyř obdélníků zleva doprava, což naznačuje správně zažitý směr písma. Detaily nejsou příliš vypracované, ale postavám nechybí nic důležitého.

Mo. začínala stejně jako ostatní tím, jak byl Otesánek vyřezán z pařezu, který je na obrázku znázorněn. Ve druhém „okénku“ je už Otesánek doma v kolébce. Pod tímto obrázkem příběh pokračuje otlulým Otesánkem, který už snědl, co mohl. A v poslední části je nakreslen konec příběhu, kde babička Otesánkovi rozsekla břicho motýčkou, což jí ale poradily děti, jelikož si sama nemohla vzpomenout na konec pohádky.

Děvče Mo. a její převyprávění podle vlastní obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Tady je jak ho dědeček vysekal, pak ho odnesl mamince a řekl: „Maminko, tady máš to, co jsi chtěla.“
2. obrázek: Maminka ho dala do kolébky a hajkala ho- kolíbávala a pak najednou se děťátko v kolébce začalo hýbat a pak vykřiklo: „Mámo, já bych jed.“ Tak mamka běžela uvařit kašičku a dala jí Otesánkovi., Otesánek ji snědl a zase křičel: „Mámo, já bych jed.“ A maminka nevěděla, kam by dřív skočila, běžela k sousedce pro mléko a přinesla plný krajáč mléka a Otesánek pil jenom hltal, takže to měl rychle a až všechno vypil, zase křičel: „Mámo, já bych jed.“ No a pak snědl ještě ten pecen chleba, co mu máma přinesla.
3. obrázek: Otesánek byl už tak tlustý, protože snědl chleba, kaši, mlíko, mámu a tátu, děvečku s jetelem, sedláka se senem, pasáka s prasaty, ovčáka s jehňaty. „A tebe taky sním“, pak řekl, když potkal babičku.
4. obrázek: Ale babička byla rychlejší, praštila ho motykou a bylo po Otesánkovi. Rozpárala mu břicho a Otesánek umřel a než umřel, všichni z něj vyskočili. A pohádka končí.

Obr. č. 4, děvče A. 5,10 let (příloha č. 5)

A. je s děvčátkem Mo. velká kamarádka a to se také odráží na jejich výtvarném projevu. První obrázek vždy nakreslila nejprve Mo. a A. kreslila podle ní a dokonce i ve stejném směru a pořadí. Takže jejich obrázky jsou téměř identické.

Liší se propracovaností detailů, kterými se A. zabývala více než její kamarádka. Menší odchylka mezi obrázky byla ještě v posledním „okénku“, tedy ve výtvarném zpracování v závěru příběhu, kde A. nakreslila babičku s motýčkou v ruce a ještě stojícího Otesánka. (Mo. nakreslila Otesánka již na zemi s rozpáraným břichem.)

Děvče A. a její převyprávění podle vlastní obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Děda vysekal Otesánka
2. obrázek: Pak ho děda přinesl domů a dal ho matce a ta ho dala do kolíbký a tam Otesánek spínkal.
3. obrázek: Pak snědl Otesánek chleba, kašičku, mlíko a pak mu břicho rostlo a rostlo jak sněd všechno ostatní, ale to už by se tam tak velké břicho nevešlo, tak v něm má jen ten chleba, kašičku a mlíko.
4. obrázek: Když všechny snědl, potkal babičku a ta mu rozsekla břicho motýčkou a to je konec pohádky.

Obr. č. 5, děvče M. 6,1 let (viz příloha č. 6)

M. jako jediná správně umístila všechny obrázky. Kreslila zleva doprava a třetí obrázek umístila pod první (tak, jako se píše do linek). Ale příběh „poskládala“ špatně. Detaily se na svůj věk příliš nezabývala.

Nejprve správně začala s tím, jak se Otesánek „narodil“. V druhém obrázku znázornila už žeroucího Otesánka s koukajícíma nohama z pusy. Pak si vzpomněla, že nenakreslila Otesánka v kolébce, je možné, že byla ovlivněna okolními dětmi, jelikož ty všechny znázorňovaly Otesánka v kolébce. A na čtvrtém, závěrečném, obrázku jako jediná znázornila i to, jak Otesánkovi někdo vylézá z břicha. Nakreslila babičku, které u nohou leží Otesánek, z něhož už vylézá děvečka se zelím.

Děvče M. a její převyprávění podle vlastní obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Tady je jak dědeček Otesánka vyřezal a tak se narodil.
2. obrázek: Dědeček ho odnesl domů pak snědl hned babičku a koukaly mu jen nohy z pusy, než ji celou spolkl.
3. obrázek: A vlastně předtím ho kolíbala

A zapomněla sem tam nakreslit, jak snědl ještě všechno ostatní, ale to už si nepamatují, co všechno snědl.

4. obrázek: A pak ho babička rozsekala a vylezla z něj děvečka se zelím a pak všichni taky vylezli

Obr. Č. 6, chlapec M. 5,10 let (viz příloha č. 7)

M. má podle mého názoru nevyzrálý grafický typ pro předškoláka. Je velmi zbrklý a nad detaily postavy se příliš nepozastavuje. V takovém směru, v jakém postupně kreslil jednotlivé obrázky, je nikdo jiný nekreslil. M. začal také tím, jak se Otesánek narodil, ale nakreslil ho už jak „vylezl“ ze stromu, podle jeho slov. Druhý obrázek je jen domeček, ve kterém žili babička s dědečkem a kam děda Otesánka přinesl. A na posledních dvou obrázcích jsou jen postavy Otesánka, kde se mu postupně zvětšilo břicho. Konec už nenakreslil, takže pohádková osnova O Otesánkovi není dokončená podle příběhu.

Má odklad školní docházky.

Chlapec M. a jeho převyprávění podle vlastně nakreslené obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Takhle dědeček vysekal Otesánka za stromu.
2. obrázek: Pak ho přinesl domů, do baráčku k babičce.
3. obrázek: Pak snědl mámu.
4. obrázek: Pak snědl i tátu.

A konec tu už na obrázku není, ale babička ho sekla do břicha motykou a všechny zachránila a Otesánek umřel.

Obr. č. 7, chlapec V. 5,10 let (viz příloha č.8)

V. předčítání pohádky bavilo, stejně jako dramatické ztvárnění, ale výtvarnou osnovou pohádky O Otesánkovi příliš zaujat nebyl, což se projevilo na jeho obrázku. Kresba je jednoduchá s málo detaily a dokonce není ani vybarvená.

První nakreslil, jako všichni, narození Otesánka. Potom přišel obrázek s Otesánkem v kolébce. Jako třetí přišel na řadu Otesánek s velkým břichem a na závěr už je jen obrázek s postavou. Je to táta, těsně před tím, než ho Otesánek sní a je tam jen sám, protože Otesánek se mu tam už nevešel. (Na to jsem se ho už musela zeptat.) Jeho osnova je bez závěru.

Chlapec V. a jeho převyprávění podle vlastní obrázkové osnovy příběhu

1. obrázek: Táta vysekal Otesánka a pak ho přinesl domů
2. obrázek: Dali ho s mámou do postýlky.
3. obrázek: Pak snědl mámu a narostlo mu břicho.
4. obrázek: Pak snědl i tátu, ale na obrázek už se mi nevešel Otesánek jak ho jí

A konec už sem nenakreslil, ten se mi tam už taky nevešel, ale skončila ta pohádka tak, že mu babička rozsekla břicho a všichni z něj vyskočili.

Předpokládala jsem, že děti budou kreslit, jak např. tatínek Otesánka vykopal nebo jak se z pařízku stal Otesánek a pak, že budou pokračovat tím, že ho přinesl domů mamince. V dalším obrázku jsem čekala, jak Otesánek všechny žere, popřípadě, že je všechny nebo aspoň někoho nakreslí do jeho břicha a na závěr obrázek s babičkou, jak Otesánka uhodila do břicha, rozpárala mu ho a všechny osvobodila. Myslela jsem si, že do jednotlivých obrázků budou kreslit více, podle pohádky, ale děti to pojaly spíše v bodech a některé pojaly pak i vyprávění podle své osnovy spíše v bodech.

Ovšem podle mého předpokladu nevypadal ani jeden obrázek. Co, měly všechny společné bylo to, že každý začínal tím, jak Otesánek vznikl (jak se narodil), ale jen ve třech byl náznak toho, z čeho vznikl. Co mě překvapilo, bylo to, že v šesti pracích byl druhý obraz z pohádky Otesánek v ukolébavce avšak bez tatínka i maminky. Nejspíš byl tento fakt, že tatínek Otesánka přinesl domů a maminka ho uložila do kolébky jako miminko důležitý. Rozhodně asi důležitější než to, jak všechny a všechno sežral. Tedy z hlediska výtvarného a toho jak znázornit děj pohádky, jelikož u vyprávění na důležité věci většinou nezapomínaly. A na znázornění konce pohádky, jak babička uhodila Otesánka do břicha, zapomněly jen dvě děti. Myslím si, že si pohádku do čtyř obrázků prostě nerozvrhly a nad tím, že mají jen čtyři okénka, příliš nepřemýšlely.

A ještě jedna zajímavost. Ve třídě jsou dvě předškolní holčičky, které jsou velké kamarádky a je vidět, že jsou na sebe fixované a to se odráží i na jejich pracích. Za jejich výtvarných osnov vznikly téměř identické práce, proto jsem se soustředila na jejich tvorbu a snažila se vypořádat čí především jsou ty nápady a která z nich je ta, co jen opakuje (viz. obrázek č.3 děvče Mo. a obrázek č.4, děvče A.).

Jejich převyprávění podle vlastní osnovy pohádkového příběhu bylo většinou v bodech, málokdo ho převyprávěl opravdu jako pohádku. Ale snažily se vyprávět příběh nejen podle svých obrázků, ale doplňovaly ho i detaily, které neměly v osnově, což znamená, že si příběh pamatovaly, jen si nakreslenou osnovu zkrátily do určitých bodů, které pro ně byly důležité. Výjimkou byly dva kluci, kteří se na svou kresbu až tolik nesoustředily a nerozmysleli si, co vše budou do „okének“ kreslit, jelikož jim pak už nezbylo žádné na konec pohádky. Uvědomili si to, až když mi pohádku převyprávěli a příběh dopověděly i bez obrázků, což pro mě bylo velmi důležité z toho hlediska, že jsem chtěla pomocí této osnovy zjistit, jak si dokáží příběh samy vybavit a co si z něj pamatují. To, že si nedokázaly rozmyslet, co budou do obrázků kreslit, aby se jim tam vešel konec i začátek pohádky značí o nevyzrálosti v plánování, ale nemělo to vliv na kvalitní převyprávění se všemi důležitými

aspekty v pohádce, což bylo mým cílem. V převyprávění si tedy všechny děti uvědomily veškeré důležité „pasáže“ pohádky a dokázaly je slovně vyjádřit.

8.5 Hraní divadla na motivy pohádky o Otesánkovi

Dětem jsem dala k dispozici převleky, upozornila jsem je, že se musí mezi sebou samy domluvit a žádná postava nesmí být dvakrát, takže mezi sebou musí komunikovat. Zopakovaly jsme si společně postavy v pohádce a pak si mohly jít vybrat svůj převlek a domluvit se mezi sebou, kdo koho bude hrát. Někdo chtěl být něco, co v pohádce nebylo-například myš a slepička, nejspíše to ale bylo tím, že měly k dispozici více převleků. Samy si zpočátku povídaly o tom, jaké role hlavně musí mít-děti řekly že Otesánka., mámu, tátu a sedláka a zapomněly na babičku, na kterou si ale později vzpomněly.

Tři děvčata a jeden chlapec si vybrali své role samy, jedno děvče přišlo pro radu ke mně, tak jsme se spolu zeptaly, kdo už má svou roli a tím tak zjistily, kdo ještě chybí a spolu jsme jí vybraly roli. A na tomto základě výčtu postav, které ještě nejsou rozvrženy, si vybraly dvě zbývající děti toho, koho chtěly hrát.

Děvče K.- role: děvečka (určila sama)

Děvče Mo.- role: babička s motykou (určila sama)

Chlapec V.- role: dědek (určil sám)

Děvče G.- role: Otesánek (určila sama)

Děvče A.- role: bába (pomohla já s dětmi)

Děvče M.- role: pejsek Voříšek

Chlapec M.- role: jehně/ovečka (chtěl být už ovečkou, ne jehnětem)

Kousek pohádky jsem dětem četla a ony hrály podle toho, ale byla jsem s nimi domluvená, že číst přestanu a oni zkusí dohrát zbytek bez mé nápovědy tak, jak si pohádku pamatují. Přečetla jsem jen první stranu, kde se popisuje, jak děda vysekal Otesánka z pařízku a když jsem viděla a slyšela, že si děti pohádku pamatují, číst jsem přestala.

Když děti hrály, daly si opravdu záležet a ostatní co zrovna jen koukaly občas poradily- např. co má být ucháč mléka-hrnc z kuchyně, pak šla najít chleba-plastové víko od krabice (to si totiž neurčily předtím, než začaly hrát, ale při hře si na to vzpomněly a dokázaly si poradit).

Děti začaly pohádku tím, že děda šel do lesa, tam vysekal Otesánka a odnesl ho domů mamince. Tam obživil a maminka mu, poté, co začal křičet: „Mámo, já mám hlad.“, dala vše, jak je to

v pohádce. Pak Otesánek snědl mámu a když přišel táta do domečku a řekl: „Kde je máma?“ a Otesánek řekl: „Sněd jsem ji a tebe taky sním!“ a snědl i tátu. Pak se vydal ven z domečku a děti, co hrály mámu a tátu samy odešly ze scény (do jídelny a odsud sledovaly zbytek pohádky). Pak přišla děvečka, jako trakař s jetelem měla kočárek a z něj si vyndala miminko i peřinky. Děvečka si pamatovala text a tak mluvila: „Cos jedl, že máš tak veliké břicho?“ a Otesánek si taky pamatoval text a řekl: „Jed jsem, sněd jsem: kaši z rendlíka, ucháč mlíka, pecen chleba, mámu, tátu a tebe taky sním, ham!“ a pak ještě naznačil, že jí i trakař s jetelem. Poté přišla ovečka, neměli jsme pasáka a jedno děvče poslalo na scénu už i pejska Voříška a k němu jsme sedláka také neměly. Tak si děti určily v průběhu hraní, že budou tato zvířata na scéně najednou. Ale ovečka ani pejsek si nepamatovali, co mají říkat a tak jim poradil Otesánek a děvče K., které hrálo děvečku, řeklo: „Když nemáme ovčáka, tak se ptej místo něj aspoň jako ovečka“. Ovečka si tedy stoupla, ale pořád nevěděla, co má říct a tak si opět nechala poradit a opakovala po náповědě od K.: „Ty máš ale velké břicho, co jsi sněd?“. Otesánek na to odpověděl: „Jed jsem, sněd jsem: kaši z rendlíka, ucháč mléka, pecen chleba, mámu tátu, děvečku s jetelem a tebe taky sním!“ a Otesánek snědl najednou ovečku i psa Voříška. K., která radila nejen s říkankou, si pamatovala, koho nehrají, jaká role jim v pohádce chybí a tak operativně v říkance vynechala ty, které v pohádce samy neměly a proto v básničce, kterou pak po náповědě předříkal Otesánek babičce, byly vynechání. Po ovečce a pejskovi se už na scéně objevila babička a jako motýčku měla polštář (to si vymyslela a vybrala sama, i přesto, že jí děti radily něco jiného, tím totiž mohla Otesánka opravdu „uhodit“). Otesánek, přišel za babičkou a chtěl začít s říkankou, v tom ale děvče K. začalo protestovat, že musí jíst nejdřív hlávky zelí. Tak Otesánek jedl imaginární zelí a pak přistoupil k babičce a K. opět radila, co mají říci a babička i Otesánek po ní opakovali. Babička říká: „Otesánku, proč mi tady děláš škodu?“ a na to Otesánek hned řekl: „Jed jsem, sněd jsem: kaši z rendlíka, ucháč mlíka, pecen chleba, mámu, tátu, děvečku s jetelem, Voříška, ovčáka s jehňaty (tady už zapomněly, co všechno snědl ve skutečnosti, když hrály, protože ovčáka v pohádce neměly), tady se Otesánek zarazil, protože K. přestala radit a přemýšlela. Pak si vzpomněla a Otesánek mohl opět opakovat a dokončil říkanku větou: „A tebe taky sním!“ a chtěl babičku sníst, ta ho ale praštila „polštářkem“ do břicha a Otesánek se svalil na zem a teď děti začaly křičet, že musí všichni z Otesánka vyskákat a začaly postupně skákat vedle Otesánka, ale opravdu tak, jak je snědl, v pořadí od prvního do posledního. Jako první vedle něj skočila babička, pak dědeček, děvčátko s jetelem, které si zapomnělo trakař a naposledy pejsek s ovečkou. A tím děti pohádku ukončily.

Vzhledem k tomu, že děti hrály divadlo poslední den, po celotýdenním předčítání pohádky o Otesánkovi, předpokládala jsem, že tuto činnost zvládnou. Překvapily mě, že si většinou samy dokázaly role rozdělit a samy si připravit a vybrat převlek. To bylo ale nejspíš podmíněno tím, že s nimi jejich paní učitelka divadlo občas hraje, takže jsou na tuto činnost zvyklé. Potřebovaly mou

pomoc jen zpočátku, ale později už si ve všem poradily samy. Nejdůležitějším rádčem a děvčetem byla K., které si opravdu zapamatovalo pohádku se vším všudy, a spontánně ostatním dobře radila.

To, že si děti dokázaly určit role téměř bez mé pomoci a že ji společně dokázaly samy zahrát, poukazuje na to, že si pohádku opravdu zapamatovaly. Při hraní dokázaly nad pohádkou přemýšlet a dovedly si vybavit i detaily z ní.

9. Potvrzení hypotéz

H 1: Předpokládám, že si děti po několika přečteních pohádky nebudou pamatovat celou říkanku, tedy to koho a jak po sobě Otesánek snědl.

Odpověď na tuto hypotézu vyplývá z úkolu č. 1, ze skupinového rozhovoru o předčítání o Otesánkovi. Děti si pamatovaly již po několika málo přečteních říkanku z pohádky, jen ne přesně tak, jak postupně koho Otesánek snědl, tudíž, tak jak jde správně za sebou. Ale vzhledem k tomu, že jsem předpokládala, že si ji nebudou pamatovat vůbec, má hypotéza se nepotvrdila.

H 2: Předpokládám, že dětem rodiče předčítají velmi málo a že se spíše koukají na televizi.

Z dotazníkového šetření jsem zjistila, že se má hypotéza potvrdila. Rodiče dětem sice předčítají, ale jen někdy. Děti znají spoustu pohádek jen z televize a některé koukají na televizi dokonce denně.

H 3: Předpokládám, že děti neznají příliš mnoho klasických pohádek.

Klasické pohádky děti neznají téměř vůbec. Pokud ano, tak spíše ze školky, ale jen výjimečně z domova. Má hypotéza se tedy potvrdila.

H 4: Předpokládám, že děti zvládnou nakreslit příběh o Otesánkovi i s určitými detaily, které si zapamatuji.

Děti ve většině případech dokázaly příběh nakreslit od začátku do konce, jen ve dvou případech jim chyběl konec, ale jednalo se spíše o obrázky jednoduché, bez výrazných detailů z pohádky. Má hypotéza se tedy nepotvrdila.

H 5: Předpokládám, že podle své osnovy dokáží příběh převyprávět.

Všechny děti dokázaly podle své nakreslené osnovy pohádku převyprávět a dokonce i ti, kterým chyběl nakreslený konec pohádky, ji převyprávěly celou, od začátku do konce. Uvědomily si tedy svou „chybu“ a alespoň při převyprávění pohádky dokončily. Dokonce některé děti vyprávěly pohádku podrobněji a i s detaily, které na obrázcích neměly. Moje hypotéza se potvrdila.

H 6: Předpokládám, že děti zvládnou po týdenním předčítání zahrát pohádku o Otesánkovi.

Z úkolu č.4, který byl realizován pátý, tedy poslední den mého týdenního projektu, vyplývá, že děti zvládly bez mé pomoci zahrát formou divadla pohádku o Otesánkovi. Téměř samy si dokázaly určit a rozdělit potřebné role z pohádky. Dokonce jedno děvče dokázalo radit ostatním, když cokoli zapomněly a znala i říkanku. Jednalo se ale o skupinovou práci, ve které děti spolupracují, tedy si i radí a úkol splnily podle mého očekávání. Hypotéza se tedy potvrdila.

10. Diskuse

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit v průběhu týdenního projektu kvalitativní sondáží se sedmi předškolními dětmi pomocí několika úkolů, při kterých jsem děti většinou pozorovala a z toho jsem pak vyvozovala závěry. Soustředila jsem především na to, jak děti dokáží porozumět pohádkovému textu určitého typu, v mém případě pohádce o Otesánkovi, a různým aspektům pohádky. Zajímalo mě, co si z pohádky po opakovaném předčítání zapamatují a jak jsou schopny s pohádkou pracovat v oblastech, ve kterých jim byly úkoly zadány, tj. v oblastech dramatické a výtvarné výchovy.

Zpočátku, po několika přečteních, jsem zjistila, že si děti z pohádky pamatují velmi mnoho a z toho i nějaké detaily. Týkalo se to ale především děvčat, které aktivně a rychle odpovídaly. Stačilo jim tedy dvakrát až třikrát pohádku přečíst. Snažila jsem se jim číst poutavě, ukolébavku jsem zpívala a říkanku jsem předříkala pomalu jako báseň a tak jsem tedy dávala důraz na oblasti, které mě zajímaly z hlediska jejich zapamatování. Děti mi dokázaly odpovědět na otázky týkající se děje a byly schopné nad odpověďmi přemýšlet. Jediné, co si příliš nezapamatovaly, bylo to, jak koho Otesánek popořadě snědl, ale v jiném pořadí mi byly schopné říkanku zopakovat, ale bez toho, aniž by něco nebo někoho nevyjmenovaly. Z toho tedy plyne, když se děti soustředí a je jim předčítáno se zájmem a

s důrazem na pasáže, u kterých chci, aby si co nejrychleji zapamatovaly, jsou schopné si zapamatovat mnoho a také, co je důležité, dokáží nad příběhem přemýšlet, tudíž ho musely pochopit.

V případě výtvarné osnovy my už byly schopny převyprávět příběh podle ní každý sám a i přesto, že jim v osnově některé věci chyběly, dokázaly je slovně doplnit a dokončit pohádku i bez toho, aniž by samy nakreslily konec. V případě děvčat bylo vyprávění většinou delší a s více detaily, někdy včetně říkanky. Z čehož mi vyplývá, že děvčata se dokázala na detaily v pohádce soustředit více a lépe si je zapamatovala, což se odrazilo i u úkolu, kde děti hrály divadlo, protože děvčata (hlavně děvče K.) radila ostatním postavám v hraném příběhu, co mají říkat- opět včetně říkanky a děvče K. bylo dokonce schopné z části předělat a přetransformovat říkanku podle toho, jaké postavy v ní hrály a jaké ne. Ty které nehrály vynechala, když radila. Dokázala nad příběhem tedy hodně přemýšlet a logicky zvládla příběh „předělat“ pro jejich divadelní představení. Ona byla právě tou, která si po týdenním projektu, zapamatovala nejvíce a dokázala pochopit a porozumět celému textu včetně detailů a operativně s příběhem pracovat a to i přesto, že se nejednalo o nejstarší dítě v projektu, u kterého bych to předpokládala, jelikož věkový rozdíl mezi nimi byl téměř jeden rok. Jednalo se ale až o poslední den, jelikož v úkolech předtím nějak zvlášť oproti ostatním nevynikala.

Z dotazníku ohledně rodičovského předčítání dětem jsem dospěla k tomu, že rodiče, hlavně maminky, dětem někdy sice čtou, ale předčítají jim především ty pohádky, které mají děti oblíbené, takže ty znají nazpaměť. Určitou dobu číst dítěti stejnou pohádku, když se mu líbí, není rozhodně nic špatného, dítěti utkví v hlavě, zapamatuje si ji, po několikátém přečtení si všímá více detailů, ale po nějaké době je určitě vhodné dětem nabídnout novou pohádku, aby se děti nerozvíjely i jiným směrem a získávaly nové informace, měly nové představy a fantazie a obohacovaly si slovní zásobu. A mimojiné jsem také zjistila, že jen málo ze svých rodin znají klasické pohádky a to bez výjimky jak kluci, tak děvčata. Ze vzorku dětí, které jsem měla, jsem došla k závěru, že dnešní děti znají pohádky jen o princeznách a zvířátkách a pak „Disneyovské“ z televize. Předpokládala jsem také to, že děti touží být nějakou pohádkovou postavou, aby mohly kouzlit apod., ale to se většinou ukázalo také jako špatný závěr.

11. Závěr

Ze své menší sondáže s předškolními dětmi bych usoudila, že děti poté, co se jim často předčítá a o příbězích se s nimi mluví, dokáží příběh více vnímat a pracovat s ním. Dokáží se soustředit i na detaily a zapamatovat si nějaké říkanky pro ně není problém. Zjistila jsem, že děti předčítání velmi baví a pokud jim nepředčítáme monotónně a snažíme se je zaujmout, tak i když jim předčítáme námi vybranou knihu i vícekrát, stále jsou schopny příběh vnímat a s ním i spoustu detailů v příběhu. Potvrdilo se mi to po týdenním předčítání dětem doplněné činnostmi týkající se pohádky. Dokázaly pohádku z paměti skupinově přehrát a převyprávění příběhu z jimi nakreslené osnovy pro ně také problém nebyl. Děti si den ode dne pamatovaly více a dokázaly s příběhem lépe pracovat.

Na závěr bych z dotazníkového šetření usoudila, že dnes je dětem sice málo předčítáno, ale důležité je i to málo, jelikož jak bylo již řečeno, předčítání je pro dětský život nezbytné a velmi prospěšné. Předčítání patří k dětství.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Atkinson, Rita L. a kolektiv. *Psychologie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-640-3

Bettelheim, Bruno. *Za tajemstvím pohádek. Proč a jak je číst v dnešní době*. Praha: Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-290-1

Brierley, John. *7 prvních let života rozhoduje*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-484-2

Celé Česko čte dětem [online]. 2006. Dostupný z WWW:
<<http://www.celeceskoktedetem.cz/index.php?pid=277><=1>

Čeňková, Jana a kolektiv. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7376-095-X

Dobrovolská, Dana a kolektiv. *Slovo o vývoji a výchově dítěte*. Praha: SPN, 1978.

Erben, Karel Jaromír. *Pták Ohnivák a jiné pohádky*. Praha: Carmen, 1992. ISBN 80- 85531-25-9

Fontana, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4

Historie Noci s Andersenem. [cit. 2009-07-04] Dostupný z WWW:
http://www.knihovnabbb.cz/cz/noc_s_andersenem_historie

Krčmová, Marie. Richterová, Libuše. *Metodika jazykové výchovy v předškolním věku*. Praha: SPN 1987.

Kutálková, Dana. *Slovo za slovem. O vývoji a poruchách dětské řeči*. Praha: KPK, 1992. ISBN 80-85267-34-9

Langmeier, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: Avicenum, 1983. ISBN 80-201-0098-7

Matějček, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5

Moje psychologie, listopad 2008, str. 79-81

Ohnesorg, Karel. *Naše dítě se učí mluvit*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25233-8

Petrošová, Karla. *Vznik a vývoj bibliopsychologie*. [online]. 2005 [cit. 2009-03-20] Dostupný z WWW: is.muni.cz/th/102616/ff_m/1508MAGPR.doc, str. 28-29

Pohádky 60. let [online]. 2005-2009 [cit. 2009-03-11]. Dostupný z WWW: http://www.rozhrani.com/cze/index.php?action=news_detail&id=330.

Svorad, Domin. *Vznik a vývoj řeči a myšlení*. Praha: Orbis, 1956.

Špaňhelová, Ilona. *Slovník dětského světa aneb Rozumíme si?*. Praha: Mladá Fronta, 2006. ISBN 80-204-1513-0

PŘÍLOHA č. 1

OTESÁNEK

Byl jeden muž a jedna žena; zůstávali na konci vesnice pod lesem v jedné chalupě. Byli chudí; muž nádeničil a žena předla na prodej; a přece pořád říkali: »Jen kdybychom měli nějaké děťátko!« – »Budte rádi, že vám ho Pán Bůh nedal,« mluvili jiní lidé, »však sami nemáte co jíst!« – A oni zas říkali: »Když my⁴ se najíme, najedlo by se ještě taky naše děťátko – jen kdybychom nějaké měli!« – Jednou z rána kopal ten muž v lese pařezy a vykopal pařízek, vyhlížel zrovna jako malé děťátko: hlavička, tílko, ručičky, nožičky – potřeboval jen temínko trochu sekyrou otesat, aby bylo kulaté a hladké, a kořínky na ručičkách a na nožičkách přisekat, aby vyhlížely jako prstíčky, a bylo děťátko, jen zaplakat! Muž přinesl ten paří-

zek domů a povídá ženě: »Tuhle, máš, co's chtěla mít – dítě Otesánka! chceš-li, můžeš je chovat.« Žena zavinula to děťátko do peřinky, hejčkala je na rukou a zpívala mu:

»Hajej, dadej, hajej,
Otesánku malej!
až se zbudíš, hošíčku,
uvařím ti kašičku:
hajej, dadej, hajej!«

Najednou začalo se dítě v peřince hýbat, vrtilo hlavou a dalo se do křiku: »Mámo, já bych jed!« Žena nevěděla radostí, kam dříve skočit. Položila dítě do postele a běžela vařit kaši. Když uvařila, Otesánek ji všecku snědl a potom zas křičel: »Mámo, já bych jed!« – »Počkej, děťátko, počkej, hned ti přinesu!« Po té běžela k sousedce a přinesla plný ucháč mléka. Otesánek pil, jen hltal, a když vypil, křičel zas, že by jed. Žena se tomu divila: »Což, dítě, ještě dost nemáš?« Šla a vydlužila si ve vsi pecen chleba, položila jej doma na stůl a vyšla pak zase ven, postavit k ohni vody na polívku. Sotva že vykročila ze světnice, Otesánek, vida na stole chléb, vymotal se z peřiny, skočil na lavici a v okamžení ten bochník pohltil a zase křičel: »Mámo, já bych jed!« Máma přišla, chtěla nadrobit pod polívku; ohlíží se po chlebě – ten tam! V koutě stál Otesánek jako kadečka a vyvaloval na ni oči. – »Pán Bůh s námi, Otesánku! Snad jsi toho bochníku nesněd?« – »Sněd, mámo – a tebe taky sním!« Otevřel hubu, a než se máma nadála, byla v něm. Za chvíli přišel táta domů; a jakmile do dveří vkro-

čil, volal Otesánek: »Táto, já bych jed!« – Táta se ulekl, vida před sebou tělo jako kamna, otvíralo hubu a koulelo očima. A poznav Otesánka, řekl: »Bodejž tě bēs! kde je máma?« – »Sněd jsem ji – a tebe taky sním.« V tom otevřel hubu a v okamžení měl tátu v sobě. Ale čím Otesánek více snědl, tím více se mu chtělo jíst. V chalupě nic už nebylo, co by za to stálo; i šel do vsi po něčem se podívat. Potkal děvečku, vezla z pole plný trakař jetele. »Ty's musel asi toho sníst, že máš tak veliký břich!« řekla děvečka s podivením. Otesánek odpověděl:

»Jed jsem, sněd jsem:
kaši z rendlíka,
ucháč mlíka,
pecen chleba,
mámu – tátu,
a tebe taky ještě sním!«

Přiskočil, a děvečka i s trakařem zmizela v jeho bříše. Potom potkal sedláka, vezl z louky seno. Otesánek postavil se mu v cestu a koně zůstali stát. »Což se nemůžeš vyhnout, netvoro? půjdu-li na tě – –!« křičel sedlák a napřahoval bič. Ale Otesánek si toho ani nevšimnul a začal povídat:

»Jed jsem, sněd jsem:
kaši z rendlíka,
ucháč mlíka,
pecen chleba,

mámu – tátu,
děvečku s jetelem,
a tebe taky ještě sním!«

A než se sedlák nadál, ocitl se i s koňmi a s vozem v jeho břiše. Potom šel Otesánek dál. Na poli tam pasák pásal svině. Otesánek dostal na ně chuť a spolykal je všechny i s pasákem, ani památky po nich nezůstalo. Potom na úhoře tam viděl ovčáka se stádem ovec.

»Když jsem toho tolik sněd,« povídá sobě sám, »taky ty ještě sním!« Šel a všechno to do sebe vházel: ovce, ovčáka i se psem Voříškem. Pak se zas kolíbal dál, až přišel k jednomu poli; nějaká babička tam okopávala zeli. Otesánek se dlouho nerozmýšlel: šel a začal zelné hlávky vytrhovat a polykat.

»Což mi tu, Otesánku, škodu děláš?« řekla babička; »však jsi dost toho snědl, mohl ses už najíst!« – Otesánek se na ni zaškaredil a povídá:

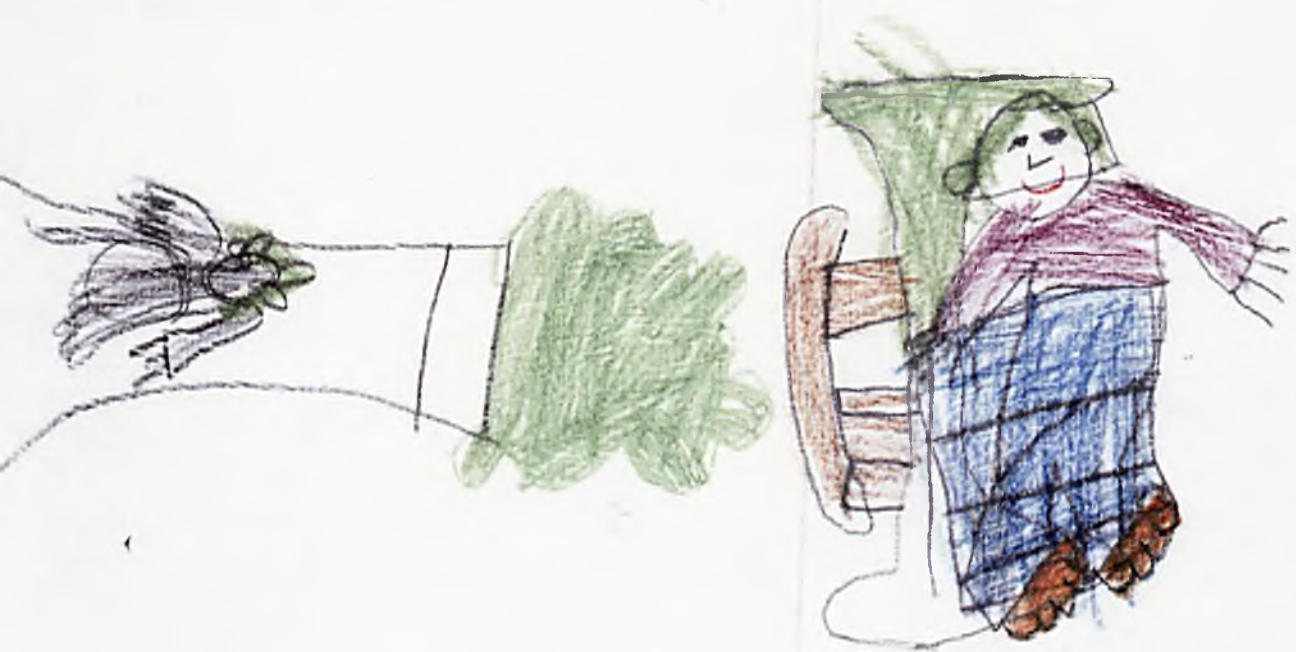
»Jed jsem, sněd jsem:
kaši z rendlíka,
ucháč mlíka,
pecen chleba,
mámu – tátu,
děvečku s jetelem,
sedláka se senem,
pasáka s prasaty,
ovčáka s jehňaty –
a tebe taky ještě sním!«

I chtěl ji spolknout. Ale babička byla čiperná, uhodila Otesánka motyčkou do břicha a rozpárala mu břich. Otesánek se svalil na zem – byl mrtev. A teď jste měli vidět! Z břicha mu napřed vyskočil pes Voříšek a za ním ovčák, a za ovčákem skákaly ovce. Voříšek je sehnal do hromady, ovčák zapískal a uháněl domů. Potom z břicha vyběhlo hejno prasat, za nimi vyskočil pasák, prásknul bičem a hnál za ovčákem. Pak vyšli koně, táhli plničký vůz sena; sedlák cukal opratí, klel a jel za pasákem tak ke vsi. Za vozem vyjela děvečka s jetelem, a za děvečkou vyskočili z břicha muž se ženou a nesli si pod paží domů ten vydlužený pecen chleba. A ten muž se ženou potom už nikdy neříkali: »Kýž bychom měli nějaké děťátko!«

PŘÍLOHA č. 2

2 3
1 4

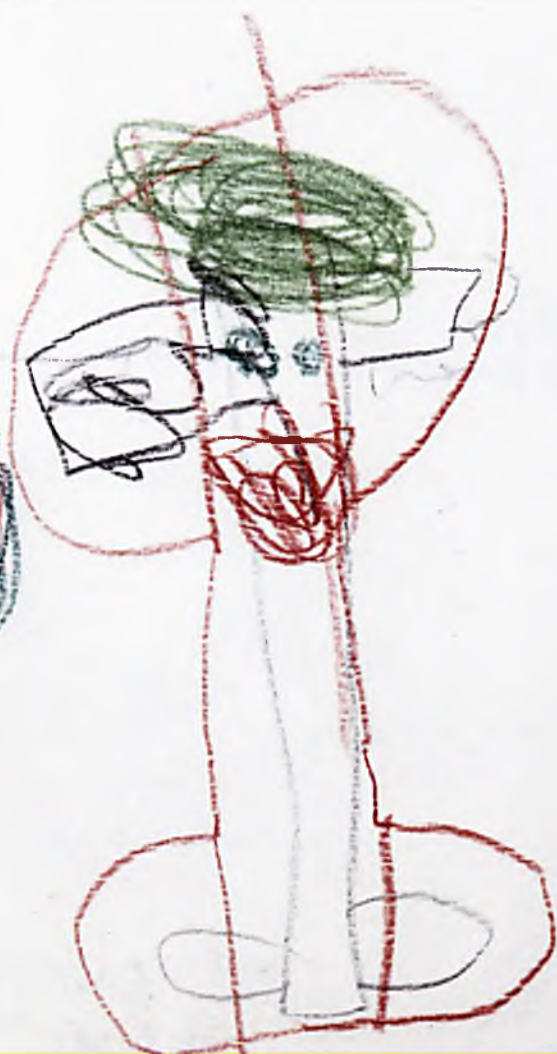

PŘÍLOHA č. 3

PŘÍLOHA č. 4

PŘÍLOHA č. 5

PŘÍLOHA č. 6

PŘÍLOHA č. 7

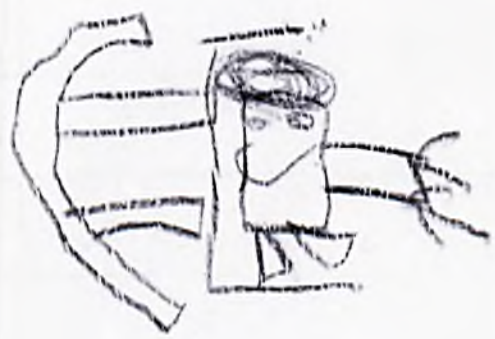

64

PŘÍLOHA č. 8

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta
Magdalény Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce

Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				